

Danıştay Kararları Işığında İdari Yargıda Tazminata İşletilecek Faizin Başlangıç Tarihi

Ahmet BAĞRIAÇIK*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK-ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ahmetbagriacikk@gmail.com, **ORCID:** 0000-0001-9288-2343.

Makale geliş tarihi: 21 Şubat 2024 **Makale kabul tarihi:** 7 Haziran 2024

Atf önerisi: Bağrıaçık, Ahmet, “Danıştay Kararları Işığında İdari Yargıda Tazminata İşletilecek Faizin Başlangıç Tarihi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 82, Sayı 3, Temmuz 2024, s.349-390. **DOI:** 10.30915/abd.1438687.

DANIŞTAY KARARLARI IŞIĞINDA İDARİ YARGIDA TAZMİNATA İŞLETİLECEK FAİZİN BAŞLANGIÇ TARİHİ

ÖZ

Danıştay, ilgilinin idari işlem veya eylem nedeniyle uğramış olduğu zararının telafisi için açtığı tam yargı davalarında, ödenmesine hükmettiği tazminata uygulanacak faizin başlangıcı için kural olarak idareye başvuru tarihini esas almaktadır. Faiz başlangıcı için idareye başvurunun esas alınması birçok durumda gerçek zararın telafi edilmesinin önüne geçmektedir. İdare hukuku ve idari yargı mevzuatında, faizin başlangıcı için herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Dolayısıyla bu eksik içtihatla doldurulmuş ve Danıştay'a göre bu içtihat istikrar kazanmıştır. Ancak söz konusu bu içtihat, kararlar incelendiğinde kendi içinde çelişkiler barındırmaktadır.

Faizin anaparaya bağlı bir yan alacak olması ve bu yönüyle mülkiyet hakkını ilgilendirmesi, söz konusu alanın yasal düzenleme ile doldurulması gerekliliğini mecbur kılmaktadır. Diğer taraftan Danıştay'ın idareye başvuru tarihini esas almasının altında, idarenin en erken bu tarihte zararı karşılayabileceği ve dolayısıyla bu tarihte temerrüde düşmüş olduğu gerekçesi yatmaktadır. Bu sebeple kaynağını özel hukuktan alan temerrüt kavramına ve bu kavramın idari yargıda uygulanabilirliğini de incelemek gerekmektedir. Çünkü Türk Borçlar Kanunu'nun 117'nci maddesi uyarınca borçlunun temerrüde düşmesi için ihtarın şart olması hali, borcun sözleşmeden kaynaklanmasına bağlıdır. Borç haksız fiilden kaynaklanıyorsa borçlu fiilin işlendiği tarihte temerrüde düşmüş kabul edilmektedir.

Çalışma, bahsi geçen konuyu mevzuat, içtihat ve doktrinde yer verilen görüşler kapsamında ele almaktadır.

Anahtar kelimeler: idari yargılama usulü, tam yargı davası, tazminat, faiz, mülkiyet hakkı, temerrüt

START DATE OF INTEREST TO BE APPLIED ON COMPENSATION IN ADMINISTRATIVE JUDICIAL PRACTICE

ABSTRACT

As a rule, the Council of State takes the date of application to the administration as the basis for the beginning of the interest to be applied to the compensation it has ruled to be paid, in full jurisdiction cases filed by the relevant party for compensation of the damage suffered due to the administrative transaction or action. In many cases, relying on an application to the administration as a basis for starting interest prevents compensation for the actual loss. There is no regulation in the administrative law and administrative jurisdiction legislation for the beginning of interest. Therefore, this missing jurisprudence has been filled and, according to the Council of State, this jurisprudence has gained stability. However, this jurisprudence contains contradictions within itself when the decisions are examined.

The fact that interest is a subsidiary receivable connected to the principal and, in this respect, concerns the property right, necessitates the necessity of filling the said area with legal regulation. On the other hand, the reason why the Council of State takes the application date to the administration as a basis is that the administration can cover the damage at this date at the earliest and therefore it is in default. For this reason, it is necessary to examine the concept of default, which originates from private law, and the applicability of this concept in administrative jurisdiction. Because, in accordance with Article 117 of the Turkish Code of Obligations, the condition in which a warning is required for the debtor to default depends on whether the debt arises from the contract. If the debt arises from a tort, the debtor is deemed to be in default on the date the act was committed.

The study addresses the subject in question within the scope of the data and opinions contained in the legislation, jurisprudence and doctrine.

Keywords: full remedy action, compensation, interest, property right, default

GİRİŞ

Hukuk devleti olmanın en önemli gereklerinden birisi idarenin kişilere vermiş olduğu zararın telafi edilmesi zorunluluğudur. Nitekim Anayasanın 125'inci maddesinin 7'nci fıkrası uyarınca, “İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.” İdarenin vermiş olduğu ve telafi etmesi gereken zararın kaynağı idari işlem veya eylem olabilir. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) 12'nci ve 13'üncü maddeleri uyarınca kişiler, idarenin vermiş olduğu zararın telafisi için idari ve yargısal başvuru yollarını kullanabilirler. Gerçekleşen zararın telafisi için açılan davalarda idari yargı uygulaması, zararın parayla tazmin edilmesi şeklindedir. Ödenmesine hükmedilen tazminata işletilecek faizin başlangıç zamanına ilişkin olarak idari yargı yerleri çok farklı kararlar vermektedir. Başlangıç anı hususunda Danıştay, bazı kararlarında idareye başvuru tarihini bazı kararlarında idarenin yapılan başvuruyu reddettiği tarihi bazı kararlarında ise dava açma tarihini esas almaktadır. Faizin anlamından yola çıkarak yapacağımız bu değerlendirmede, Danıştay, zararın doğduğu tarihi esas almak bir yana, ötelediği diğer tarihlerde dahi yeknesak bir uygulama içerisinde değildir. Dolayısıyla söz konusu bu çelişkiyi teorik olarak ve içtihadi yönden değerlendirmek gerekmektedir.

Faiz, konusu ancak para olan borçlarda söz konusu olabilir^[1]. Borçlar hukukuna göre de haksız fiilden veya borca aykırılıktan doğan tazminat borcu, kural olarak para borcudur^[2]. Faiz borcu esas borca bağlı yan edim niteliğinde^[3] ve kural olarak esas borcun sona ermesi halinde kendiliğinden sona eren bir borç türüdür (11 Ocak 2011 tarih ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 131'inci maddesi (TBK))^[4]. İdarenin kişilere vermiş olduğu zararın dava yoluyla talep edilmesi halinde tazminata hükmedildiği ve bu tazminata belirli bir tarihten itibaren faiz işletildiği için bu durum mülkiyet

[1] Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Turhan, Genişletilmiş 19. Baskı, 2015, s.632.

[2] M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Vedat, Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, 2016, C.I, s.291.

[3] Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Yetkin, 2017, 21. Baskı, s.1001; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 635.

[4] Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, *op.cit.*, s.1001.

hakkıyla yakından ilişkilidir. Bu sebeple bir temel hak ve özgürlük olan mülkiyet hakkının sınırlandırılması gündeme gelmektedir. İdari yargıdaki Danıştay uygulamasında faizin başlangıcına ilişkin uygulama içtihatla geliştirilmiş olduğu için mülkiyet hakkına yapılan bu müdahalenin temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması yönüyle de ele alınması gerekmektedir. Diğer taraftan çalışmanın ilerleyen bölümlerinde aktaracağımız üzere, örneğin idarenin bir kamu alacağı ya da kişilerin vergi borcu söz konusu olduğunda, kanuni düzenlemelerle uygulanacak faizin başlangıç anının alacağın doğduğu tarihe endekslendiği görülmektedir.

Danıştay'ın faiz başlangıcına esas aldığı tarihlerle ilgili vermiş olduğu kararlar incelendiğinde, kullanmış olduğu argüman çoğunlukla idarenin temerrüde düşürüldüğü tarihin dikkate alınması gerektiği yönündedir. Örneğin işlem nedeniyle uğranılan zararda idarenin zararı kendisine başvuru tarihinde ödeyebileceği ve dolayısıyla idarenin başvuru ile temerrüde düşürüldüğü; idari eylemlerde ise dava açmadan önce idareye başvurunun zorunlu olduğu ve yapılan bu başvurunun idarenin zararı ödeyebileceği en erken tarih olduğu, sonuç itibarıyla de idarenin başvuru anında temerrüde düşürüldüğü gerekçesine başvurulmaktadır. Dolayısıyla çalışmada temerrütün ne olduğu ve hangi durumlarda borçlunun temerrüde düştüğü sorularının cevabı için Borçlar Kanunu'na, doktrine ve Yargıtay'ın konuya ilişkin içtihadına yer vermek gerekmektedir.

Çalışmada, Danıştay'ın faiz başlangıcını öteleyen ve yerleşik hale gelen bu içtihadı, idarenin vermiş olduğu zararı doğurucu faaliyetinin (idari işlem veya eylem) türüne göre ayrı ayrı incelenmektedir. Bu yöntemin tercih edilmesindeki amaç, içtihadın, işlem ve eyleme göre farklı yerleşmiş olmasından kaynaklanmamaktadır. Her ikisi için de kural olarak idareye başvuru tarihi esas alınmaktadır. Ancak idari işlemde doğan zararın telafisi için açılan davalarda hükmedilen tazminata işletilecek faizin başlangıç tarihinin zararın meydana geldiği tarih yerine idareye başvuru veya dava açma tarihi olarak kabul edilmesi, idari işlemlere karşı dava açma sürelerinin kısa olması nedeniyle uygulamada dikkate değer bir problem oluşturmamaktadır. Uygulamada her ne kadar kural olarak faaliyetin türüne göre farklı başlangıç tarihleri öngörülmemiş olsa da özellikle idari eylemden kaynaklanan zarar söz konusu olduğunda faizin başlangıç tarihi çok daha ileri bir tarihe ötelenmektedir. Dolayısıyla faiz başlangıcının zararı doğuran olay tarihinden daha ileri bir tarihe ertelenmesi pek çok uyumsuzlukta eksik faiz ödenmesine

veya ek zarar oluşmasına sebep olmaktadır. Örneğin, idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazmini için açılacak bir davada İYUK'un 13'üncü maddesinde düzenlenen 1 ve 5 yıllık idareye başvuru süreleri, yine Danıştay'ın içtihadıyla eylemin idariliğinin öğrenilmesine kadar ertelenebilmektedir^[5]. Hukuk devleti ilkesinin gereklerinin ve bu ilkeyle doğrudan bağlantılı olan hak arama özgürlüğünün genişletilmesi amacıyla getirilen bu içtihadi ilke nedeniyle kişiler zararını doğuran idari eylem tarihinden çok daha sonraki bir tarihte idareye zararın tazmini amacıyla başvurmak durumunda kalabilirler. Böyle bir ihtimalde faiz başlangıcını idareye başvuru tarihinden itibaren esas almak kişilerin zararını tam olarak tazmin etmesine engel oluşturacaktır.

İlgilinin uğramış olduğu zararın telafisi amacıyla açmış olduğu tam yargı davası kapsamında öncelikle talep edilen maddi tazminata ilişkin Danıştay'ın içtihadına yer verilecek olup, manevi tazminatın pratikte daha çok idari eylemden kaynaklanan zararın telafisi amacıyla açılan tam yargı davalarında talep edilmesi nedeniyle, manevi tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihi ile ilgili kararlara idari eylemden kaynaklanan zararda faizin başlangıcı başlığı altında yer verilecektir.

I. İDARİ YARGIDA FAİZİN BAŞLANGICINA İLİŞKİN GENEL DURUM

A) GENEL OLARAK

İdari yargıda ilgililerin uğramış oldukları zararını telafi etmek için açtıkları davalar ya bir idari işlem ya da idari eylemden kaynaklanmaktadır. Danıştay zararın telafisi olarak hükmedilen tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihine kural olarak, zararın işlemde veya eylemden kaynaklanmasına bakmaksızın ilgilinin idareye başvuru tarihini esas almaktadır. Faizin tanımı, türleri, mülkiyet hakkı ile olan ilişkisi, faiz başlangıcına esas alınan temerrüt kurumuna çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer verilecek olup, bu kısımda sadece Danıştay'ın faizin başlangıç tarihine ilişkin içtihadı incelenecektir.

[5] Konu ile ilgili örnek kararlar için bkz. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, 28 Aralık 2016 Tarih ve E. 2015/1605, K. 2016/3789 Sayılı Kararı (Kazancı, E.T. 23.01.2024); Danıştay On Beşinci Dairesi, 4 Haziran 2014 Tarih ve E. 2014/2951, K. 2014/4699 Sayılı Kararı (Kazancı, E.T. 21.01.2024); Danıştay Onuncu Dairesi, 2 Kasım 1999 Tarih ve E. 1999/1746, K. 1999/5376 Sayılı Kararı (Kazancı, E.T. 29.01.2024).

Eski tarihli kararlarına bakıldığında Danıştay'ın, uğranılan zararın telafisi için tespit edilen tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihi için, olması gerektiği gibi, zararın doğduğu anı dikkate aldığını görmek mümkündür. Nitekim, Yönetmeliğe aykırı biçimde belediyece inşa edilen ve mülkiyeti belediyeye ait binanın bir dairesinde kiracı olan davacının, balkonda televizyon anteni yerleştirirken balkonun önünden geçen yüksek gerilimli enerji nakil hattına kapılması sonucu sakat kalması nedeniyle uğradığı maddi zararın tazmini için açılan davada tazminata karar veren mahkeme, faiz başlangıcı için, “...davacı tarafından talep edilen miktar olan ... liranın maddi tazminat olarak olay tarihinden itibaren yasal faizi ile birlikte davalı idareden alınarak davacıya verilmesine...”[6] karar vermiştir. Danıştay kararı ile mevzuata aykırı olduğu saptanan yıkım kararına rağmen yapıyı yıkarak kusurlu hareket etmiş olan idarenin meydana gelen zararı tazmin etmesi amacıyla açılan tam yargı davasında, mahkeme, “...bilirkişi raporuyla ... lira olarak saptanan binaların bedelinin olay tarihinden itibaren yasal faizi ile birlikte davalı idareden alınarak davacılara verilmesine...”[7] karar vermiştir. Belediyece yol açılması sırasında ağır inşaat araçlarının gelişigüzel biçimde çalıştırılması nedeniyle davacıların yapıları ile müşterimlatlarında meydana gelen zararın tazmini amacıyla açılan davada mahkeme, “...olay tarihinden itibaren yasal faizi ile birlikte ... liranın davalı idareden alınarak davacılardan ...'ya ... liranın da davacılardan ...'ya verilmesine...”[8] karar vermiştir. Son olarak, yerel mahkeme aracılığı ile yaptırılan tespit sonucu yıkılacak derecede tehlikeli olmadığı belirlenen yapının, belediyece yıktırılmasından dolayı doğan zararın tazmini için açılan davada, mahkeme, “...günlü bilirkişi raporu ile saptanan ... lira bina bedelinin binanın yıkım tarihi olan ... tarihinden itibaren ... yasal faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine...”[9] karar vermiştir.

[6] Danıştay Altıncı Dairesi, 9 Ekim 1984 Tarih ve E. 1983/365, K. 1984/2813 Sayılı Kararı, *Danıştay Dergisi*, Sayı 58-59, s.206-210.

[7] Danıştay Altıncı Dairesi, 7 Nisan 1983 Tarih ve E. 1979/2653, K. 1983/1450 Sayılı Kararı, *Danıştay Dergisi*, Sayı 52-53, s.287-288.

[8] Danıştay Altıncı Dairesi, 17 Kasım 1982 Tarih ve E. 1978/1400, K. 1982/3761 Sayılı Kararı, *Danıştay Dergisi*, Sayı 50-51, s.284-285.

[9] Danıştay Altıncı Dairesi, 22 Mart 1982 Tarih ve E. 1978/4027, K. 1982/676 Sayılı Kararı, *Danıştay Dergisi*, Sayı 48-49, s.207-209.

Danıştay daha sonraki kararlarında^[10], bu içtihadından vazgeçmiştir. Bu vazgeçişin gerekçesini ise kararlardan anlamak mümkün değildir. Bu içtihat uyarınca kişilerin uğramış oldukları zararlar nedeniyle ödenmesine karar verilen tazminata uygulanacak faizin başlangıç anı, zararın kaynağının işlem ve eylem olmasına bakılmaksızın kural olarak idareye başvuru tarihidir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki, Danıştay her ne kadar kararlarında bu içtihadın istikrarlı olarak uygulandığını iddia etse de mevcut kararlar^[11] bu görüşü doğrulamamaktadır.

B) İDARİ İŞLEMDEN KAYNAKLANAN ZARARDA FAİZİN BAŞLANGICI

Danıştay'a göre genel olarak idari işlemde kaynaklanan bir zarar nedeniyle açılan tam yargı davasında ödenmesine hükmedilen tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihi, zararın ödenmesi talebiyle idareye başvuru mevcut ise bu tarih değilse dava açma tarihidir^[12]. Memur olarak görev yapmakta iken bir üst eğitim programını bitirmesi nedeniyle maaşının ve döner sermaye primlerinin yeni hukuki statüye göre ödenmesi istemiyle idareye başvuran davacının bu isteğinin reddedilmesi nedeniyle uğramış olduğu zararını ve hak ediş tarihinden itibaren faizini talep ettiği davada Danıştay,

“...davacının talep ettiği parasal hakların idareye başvuru tarihinden öncesine isabet eden kısmı için yürütülecek yasal faize ... tarihinden itibaren hükmedilmesine ilişkin kısmının 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49. maddesinin 1/b fıkrası uyarınca bozulmasına...”

[10] Çalışmanın devamında bu kararlara detaylı olarak yer verilecektir.

[11] Yine çalışmanın devamında benzer konuda verilen çelişkili kararlara yer verilecektir.

[12] Danıştay'ın olduğu gibi Bölge İdare Mahkemelerinin de içtihatları bu yöndedir. Örneğin, “...davacının uğradığı maddi zararlara, idareye başvuru varsa başvuru tarihinden itibaren, başvuru yoksa dava tarihinden (ilk açılan dava) itibaren yasal faiz işletilmesi yargısal içtihatlarla kabul edilmiş olup...” Ankara Bölge İdare Mahkemesi Dördüncü İdari Dava Dairesi, 30 Aralık 2020 Tarih ve E. 2020/658, K. 2020/3365 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

karar vermiştir^[13]. Benzer yönde eksik yapılan ödemenin tamamlanması için yapılan 27.09.2004 tarihli başvurunun reddi üzerine açılan davada Danıştay,

“...davalı idare tarafından, 2000–2004 yılının Eylül ayı arasındaki döneme ait olan ve davacıya yapılan ödemeler hakkında idarenin temerrüde düştüğü (27.9.2004) tarihten itibaren faize hükmedilebileceği, belirtilen tarihten öncesine ilişkin olarak ise davacıya her hangi bir faizin ödenmesine olanak bulunmadığı sonucuna ulaşıldığından, aksi yöndeki Mahkeme kararında yasal isabet...”

görmemiştir^[14]. Danıştay bir başka kararında ise idareye yapılan başvurunun reddi üzerine açılan davada ödenecek tazminata uygulanacak faizi başvuru tarihi yerine dava tarihinden itibaren başlatmıştır. Dava özetle,

“T.C. ... Büyükelçiliğinde kavas kadrosunda sözleşmeli personel statüsünde çalışmaktayken talebi doğrultusunda 30.6.1991 tarihinde görevine son verilen ve Sosyal Sigortalar Kurumundan aylık bağlanan davacı tarafından, iş sonu tazminatı veya ikramiye ödenmesi yolundaki başvurusunun reddine ilişkin Dışişleri Bakanlığının 14.2.1992 tarihli işlemi ile (...) iptallerini ve almış olduğu en son maaşı göz önüne alınarak hesaplanacak iş sonu tazminatının görevine son verildiği 30.6.1991 tarihinden itibaren en yüksek reeskont faiziyle birlikte tazmini”

istemiyle açılmıştır. Faiz talebi konusunda Mahkeme,

“...dava konusu olayın özelliği de dikkate alındığında, yerleşmiş yargısal içtihatlar göre, işlem tarihinden itibaren yoksun kalınan parasal haklara dava tarihinden itibaren faiz işletilmesi gerekmekte olup, davacının yoksun kaldığı parasal tutarların, dava tarihi olan 13.4.1992'den itibaren yasal faiziyle birlikte tazmini...”

[13] Danıştay İkinci Dairesi, 8 Şubat 2013 Tarih ve E. 2012/9895, K. 2013/617 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 20.01.2024).

[14] Danıştay İkinci Dairesi, 2 Nisan 2013 Tarih ve E. 2009/662, K. 2013/1859 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 15.01.2024). Benzer yönde karar için bkz. Danıştay İkinci Dairesi, 15 Şubat 2013 Tarih ve E. 2009/5076, K. 2013/785 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 02.02.2024); Danıştay İkinci Dairesi, 22 Şubat 2013 Tarih ve E. 2009/172, K. 2013/971 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 02.01.2024).

gerektiği değerlendirmesini yapmıştır^[15]. İlgili dairenin değerlendirmesinin aksine, “yerleşmiş yargısal içtihat” işlem nedeniyle uğranılan zararın telafisi amacıyla açılan tam yargı davasında ödenmesine karar verilen tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihi dava tarihi değil idareye başvuru tarihidir^[16]. Konuyla ilgili Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun (DİDDK) bir kararına da en azından karşı oydaki görüşe dikkat çekmek amacıyla yer vermek gerekmektedir. Uyuşmazlık öğrenci olan davacının ders notunun sisteme sehven işlenmemesi nedeniyle geç mezun olmasından kaynaklanmaktadır. Mahkemeye göre,

“İdari işlem veya eylemlerden dolayı uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan davalarda uygulanacak yasal faizin başlangıç tarihi olarak, idareye başvuru tarihinin, başvurunun bulunmaması halinde dava tarihinin esas alınması Danıştay İçtihatlarında genel kabul görmüş ve istikrar kazanmıştır.”^[17]

Bu kararın karşı oylarından birinde şöyle bir değerlendirme mevcuttur:

“Bir maddi zararın giderilmesine yönelik açılan tam yargı davalarında tazminat faizi kişinin malvarlığındaki zararının olduğu an itibarıyla karşılanması gerekirken, gecikerek ödenmesi karşısında bu gecikmeden dolayı para değerinde enflasyon nedeniyle meydana gelecek azalmayı karşılamaya yönelik olarak hükmedilmektedir. Maddi zararlar malvarlığında meydana gelen ve para ile değerlendirilebilen bir azalmayı ifade ettiklerinden, bu azalma miktarının idare tarafından telafi edilmediği süre içinde ayrıca enflasyon nedeniyle de kayba uğrayacağı aşikârdır.”

[15] Danıştay On Birinci Dairesi, 25 Ekim 2001 Tarih ve E. 2001/365, K. 2001/2335 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[16] Kararın karşı oyunda bu husus, “...davada, iş sonu tazminatı isteminin reddine ilişkin işlem (...) tarihinde tesis edilmiş olup, davanın kabulü yönünde oluşturulan karar üzerine, olumsuz işlem tesis edildiği tarih itibarıyla ortadan kalkacağından faiz istemlerinin de işlem tarihi itibarıyla hesaplanması hukuka uygun(dur)” ifadeleriyle vurgulanmıştır.

[17] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 14 Nisan 2005 Tarih ve E. 2004/2413, K. 2005/249 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 17.01.2024).

Aslında burada karşı oyu yazan üye faizin amacını, enflasyon nedeniyle yaşanan mağduriyeti ve dolayısıyla uğranılan zarar nedeniyle ödenmesi gereken tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihinin neden zararın oluş tarihinden itibaren hesaplanması gerektiğini, görüşü o yönde olmasa da vurgulamaktadır.

İlgilinin idari işlemin iptali ve uğramış olduğu zararının telafisini talep ettiği uyuşmazlıklarda faizin işlemeye başlayacağı tarih için Danıştay her ne kadar yerleşik içtihat olarak idareye başvuru tarihi, başvuru mevcut değil ise davanın açıldığı tarihin uygulandığını iddia etse de vermiş olduğu kararlar bu durumu doğrulamamaktadır. Nitekim, “...*Belediye Başkanlığı Şehir Tiyatroları Müdürlüğü’nde geçici işçi (oyuncu) statüsünde görev yapan davacının sözleşmeli sanatçı statüsüne geçirilmemesine ilişkin işlemin iptali istemiyle...*” açılan davada yerel mahkeme, “...*gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali ile ... TL alacağın idareye başvuru tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte ödenmesine...*” karar vermiştir. Danıştay 12’nci dairesi temyiz başvurusuyla önüne gelen bu kararı onamıştır. Daha sonra karar düzeltme yoluyla tekrar önüne gelen uyuşmazlıkla ilgili olarak özetle,

“Yerleşik yargı içtihatlarına göre hükmedilecek maddi ve manevi tazminata yürütülecek faizin başlangıç tarihinin, iptal davasının açıldığı tarih olarak kabulü gerekmektedir. Bu durumda, davacının hukuka aykırılığı yargı kararı ile saptanan işlem nedeniyle yoksun kaldığı parasal haklarının “iptal davasının açıldığı tarihten” itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte tazmini gerekirken temyize konu kararda davacıya ödenmesi gereken tazminat tutarına uygulanacak faizin başlangıcının idareye başvuru tarihi olarak belirlenmesinde hukuki isabet...”^[18]

görmemiş ve kararı bozmuştur. Dolayısıyla faizin başlangıç tarihi konusunda Danıştay içtihatlarının yerleşik olmaktan öte çelişkiler içerdiğini vurgulamak gerekmektedir. Başka bir kararında ise durum daha da karmaşık bir hal almıştır. Zira ilgilinin idari işlem nedeniyle uğradığı zararın tazmini talebiyle idareye yaptığı başvurunun reddi üzerine açmış olduğu davada yerel mahkeme faizin başlangıç tarihi için idarenin yapılan başvuruyu reddettiği

[18] Danıştay On İkinci Dairesi, 21 Nisan 2015 Tarih ve E. 2013/4830, K. 2015/2557 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 13.01.2024). Kararın karşı oyunda, faizin başlangıç tarihinin idareye başvuru tarihi olması gerektiği ifade edilmiştir.

tarihi dikkate alması üzerine Danıştay, dava açma tarihinin esas alınması gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur. Buna göre,

“...idari yargı yerinde dava açma tarihi olan 11.04.2003 tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesi gerekirken, idareye yapılan başvurunun reddi tarihi olan 13.03.2003 günü esas alınarak faiz işletilmesinde hukuki isabet görülmemiştir.”^[19]

Zarara uğrayan ilgili İYUK’un 12’nci maddesi uyarınca zarara sebep olan işlemin iptalini talep ettikten sonra tam yargı davası açmış ise bu durumda açılan dava sonucu ödenecek tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihi konusunda Danıştay, tam yargı davasından önce açılan iptal davasından önce idareye başvuru var ise bu tarihi yok ise iptal davasının açıldığı tarihi esas almaktadır. Bir kararında bu hususu,

“...iptal davasının sonuçlanması üzerine usulüne uygun olarak tam yargı davası açmaları durumunda ise, hükmedilecek maddi tazminat için yürütülecek faizin başlangıç tarihinin, iptal davasının açıldığı tarih (varsa bu davaya konu olan başvuru tarihi) olarak kabul edilmesi gerekmektedir.”^[20]

şeklinde ifade etmektedir. Aynı karar uyarınca,

“Aksi takdirde, iptal davasının sonuçlanmasını bekledikten sonra tazminat iste miyle dava açanların faiz yönünden mağdur olacakları, bunun ise yasakoyucu tarafından amaçlanmadığı açıktır.”

Danıştay’a göre iptal davası ile tam yargı davası arasında geçecek sürede ilgililer hak kaybına uğrama ihtimalinin önüne geçilmiştir. Hakkaniyete uygun yargılama yönünden olumlu sayılabilecek bu bakış açısı, faizin zararın doğduğu andan itibaren işletmeye başlamamasından kaynaklanan mağduriyeti göz ardı etmektedir. Benzer yönde Danıştay başka bir kararında,

[19] Danıştay Altıncı Dairesi, 24 Kasım 2009 Tarih ve E. 2007/5110, K. 2009/11382 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[20] Danıştay Beşinci Dairesi, 23 Şubat 1993 Tarih ve E. 1990/470, K. 1993/786 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024). Benzer yönde karar için bkz. Danıştay On İkinci Dairesi, 18 Nisan 2013 Tarih ve E. 2010/2736, K. 2013/2872 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

“...hukuka aykırılığı yargı kararı ile tespit edilen işlem nedeniyle davacının yoksun kaldığı parasal haklarının idarece tazmin edilmesinin Anayasal ve yasal bir zorunluluk olduğu gerekçesiyle; davacının 08.05.2006-21.12.2010 tarihleri arasında yoksun kaldığı parasal haklarının ilk dava açma tarihi olan 08.05.2006 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte...”^[21]

ödenmesi yönündeki derece mahkemesi kararını onamıştır. Bu kararda da Danıştay, ilgilinin zararının tazmini talebiyle idareye yaptığı bir başvurunun olup olmamasını araştırmadan dava açma tarihini faizin başlangıcına esas aldığını ve kararın bu yönüyle yerleşik içtihadına aykırı olduğunu ifade etmek gerekmektedir^[22].

Kamu kurum ve kuruluşlarından kapsam dışı personel olarak çalışmakta iken emekliye ayrılan kişilerin kıdem tazminatı veya yıllık izin ücreti gibi hak edişlerinin ödenmemesi nedeniyle açılan tam yargı davalarında Danıştay kural olarak, ödenmesine karar verilen tazminata uygulanacak faizin

[21] Danıştay On İkinci Dairesi, 7 Nisan 2015 Tarih ve E. 2011/7127, K. 2015/2050 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 20.01.2024). Kararın karşı oyunda, iptal davası üzerine açılan tam yargı davalarında faizin başlangıç tarihinin, iptal davasının sonuçlanması üzerine ilgili idareye başvurmuşsa bu tarihten başvuru mevcut değil ise tam yargı davasının açıldığı tarihten başlatılması gerektiği ifade edilmiştir. Böylece, *“...tazminat konusunda idareyi harekete geçirme iradesinin ortaya konularak idareyi temerrüde düşürme zamanının belirlenmesi esas alınmaktadır.” İYUK’un 28’inci maddesi uyarınca idare iptal kararının gereğini yerine getirmek zorundadır. Kararın gereği de iptal edilen işlem idare tarafından hiç yapılmamış gibi hareket edilmesidir. Bu durumda işlem nedeniyle ilgilinin uğramış olduğu zarar ve bu zararın zamanında giderilmemiş olmasından kaynaklanan faiz gibi ek zararlarının da karşılanmasıdır. Karşı oydaki görüş İYUK’un 28’inci maddesi hükmünün bu anlamını göz ardı eder niteliktedir.*

[22] Benzer yönde bkz. *“...davacının hukuka aykırılığı yargı kararı ile saptanan işlem nedeniyle yoksun kaldığı parasal haklarının “iptal davasının açıldığı tarihten” itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte tazmini gerekirken, temyize konu kararda davacıya ödenen ana paraya uygulanacak faizin başlangıç tarihinin “tam yargı davasının açıldığı 15.9.2010 tarihi” olarak belirlenmesinde hukuki isabet görülmemiştir.”* Danıştay On İkinci Dairesi, 25 Mart 2013 Tarih ve E. 2012/1674, K. 2013/2026 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 01.02.2024); Danıştay On İkinci Dairesi, 8 Nisan 2013 Tarih ve E. 2010/945, K. 2013/2448 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Danıştay On İkinci Dairesi, 20 Ekim 1997 Tarih ve E. 1996/160, K. 1997/2268 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024).

başlangıç tarihi için, bu konudaki özel hüküm olan 25 Ağustos 1971 tarih ve 1475 sayılı İş Kanununun 14'üncü maddesinin on birinci fıkrasının^[23] gereğini uygulamakta ve sözleşmenin sona erdiği tarihi esas almaktadır^[24]. Aksi yönde bir kararına göre ise, ilgilinin kıdem tazminatının sözleşmesinin sona erdiği tarihten itibaren işleyecek en yüksek reeskont faiziyle birlikte tazminine karar verilmesi istemiyle açtığı davada yerel mahkemenin, "... kıdem tazminatının dava açma (...) tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte tazminine..." yönünde verdiği kararı onamış ve karar düzeltme talebini reddetmiştir^[25]. Kamu çalışanın emekli ikramiyesinin eksik ödenmesi üzerine açılan davada da Danıştay, yerel mahkemenin faiz başlangıcının hak ediş tarihinden itibaren işletilmesi yönündeki kararını,

"...davacının yoksun kaldığı emekli ikramiyesi tutarının idareye başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte ödenmesi gerektiğinden, İdare Mahkemesince faizin başlangıç tarihinin hak ediş tarihi olduğu yönünde hüküm kurulması(nı)..."

hukuka aykırı bularak bozmuştur^[26]. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4/B maddesine istinaden sözleşmeli personel statüsünde görev yapmakta

[23] "Ancak, son bir yıl içinde işçi ücretine zam yapıldığı takdirde, tazminata esas ücret, işçinin işten ayrılma tarihi ile zammın yapıldığı tarih arasında alınan ücretin aynı süre içinde çalışılan günlere bölünmesi suretiyle hesaplanır."

[24] Danıştay On Birinci Dairesi, 9 Nisan 2008 Tarih ve E. 2007/924, K. 2008/3617 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024). Kararın karşı oyunda, Danıştay'ın süreklilik kazanmış içtihadına atıf yapılarak faizin idareye başvuru yoksa dava tarihinden itibaren başlatılması gerektiği ifade edilmiştir. Benzer yönde karar için bkz. Danıştay On Birinci Dairesi, 7 Şubat 2013 Tarih ve E. 2013/638, K. 2013/932 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 03.01.2024); Danıştay On Birinci Dairesi, 16 Ocak 2014 Tarih ve E. 2013/4273, K. 2014/24 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 22.01.2024).

[25] Danıştay İkinci Dairesi, 8 Şubat 2013 Tarih ve E. 2012/9114, K. 2013/623 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 29.01.2024). Benzer yönde karar için bkz. Danıştay On Birinci Dairesi, 20 Mart 2014 Tarih ve E. 2012/4358, K. 2014/1189 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[26] Danıştay On Birinci Dairesi, 28 Şubat 2013 Tarih ve E. 2010/7772, K. 2013/2042 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 09.02.2024). Benzer yönde karar için bkz. Danıştay On Altıncı Dairesi, 13 Nisan 2015 Tarih ve E. 2015/5358, K. 2015/1584 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Danıştay On Birinci Dairesi, 25 Mart 2013 Tarih ve E.

iken hizmet sözleşmesi sona eren ilgilinin iş sonu tazminatının ödenmesi talebiyle yapılan başvurunun reddi sebebiyle açtığı davada Danıştay, ilgilinin faiz başlangıcının sözleşmenin sona erdiği tarihten itibaren işletilmesi talebine karşın, “...davacıya ödenmesine hükmedilen iş sonu tazminatına uygulanacak yasal faizin başlangıç tarihi olarak idareye başvuru tarihinin esas alınması gerekirken, işlem (...) tarihinin esas alınmasında hukuki isabet...” görmemiştir^[27]. Kamu görevlisinin göreve 10 gün gelmemesinden bahisle görevden çekilmiş sayılmasına dair işlemin iptalini ve mahrum kalınan özlük haklarının işlem tarihinden itibaren faiziyle birlikte talep ettiği uyuşmazlıkta Danıştay, “...yasal faizinin başlangıç tarihinin, dava tarihi esas alınarak, bu tarihten itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte idarece davacıya ödenmesine...” karar vermiştir^[28].

Danıştay ilgilinin daha önce yersiz veya fazladan ödediği bir vergi^[29], idari para cezası^[30] veya teminat söz konusu olması halinde, fazladan ya da haksız yere yapılan bu ödemelerin iadesi istemiyle açılan davalarda, ödenmesine karar verdiği tazminata uygulanacak faizin başlangıcı hususunda ödeme

---

2009/5201, K. 2013/2935 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024). 2009/5201 esas numaralı kararın karşı oyunda, faizin emeklilik ikramiyesinin hak edildiği tarihten itibaren işlemeye başlatılması gerektiği ifade edilmiştir.

[27] Danıştay İkinci Dairesi, 25 Mart 2014 Tarih ve E. 2010/2107, K. 2014/2541 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024). Benzer yönde bkz. Danıştay On İkinci Dairesi, 13 Mart 2023 Tarih ve E. 2019/571, K. 2023/1088 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 11.01.2024). Yerel mahkemenin iş sonu tazminatına faiz işletilmesi hakkında idareye başvuru tarihi yerine dava tarihini esas almasının hukuka aykırı olduğu yönünde Danıştay kararları için bkz. Danıştay İkinci Dairesi, 22 Mayıs 2013 Tarih ve E. 2009/1507, K. 2013/3205 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 12.01.2024); Danıştay İkinci Dairesi, 22 Mayıs 2013 Tarih ve E. 2009/1869, K. 2013/3195 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[28] Danıştay On İkinci Dairesi, 9 Mart 2023 Tarih ve E. 2018/8607, K. 2023/978 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024). Kararda yer alan yerel mahkeme sürecine ilişkin bilgilerden, ilgilinin idareye başvuru yapmaksızın doğrudan dava açtığı anlaşılmaktadır.

[29] Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 26 Nisan 2023 Tarih ve E. 2022/849, K. 2023/447 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[30] Danıştay On Beşinci Dairesi, 24 Ocak 2014 Tarih ve E. 2013/3614, K. 2014/160 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Danıştay On Beşinci Dairesi, 13 Mart 2015 Tarih ve E. 2011/1239, K. 2015/1507 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 24.01.2024).

tarihi veya teminatın irat kaydedilmesi tarihini^[31] esas almaktadır^[32]. Fazladan yapılan vergi ödemesinin iadesi talebiyle ilgili açılan davalarda hükmedilen tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihi konusundaki içtihadın 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) ilgili maddeleri gereğince olduğunu belirtmek gerekmektedir. Nitekim VUK'un 112'nci maddesinin 4'üncü fıkrası uyarınca,

“Fazla veya yersiz olarak tahsil edilen vergiler, fazla veya yersiz tahsilatın mükelleften kaynaklanması halinde düzeltmeye dair müracaat tarihi, diğer hallerde verginin tahsili tarihinden düzeltme fişinin mükellefe tebliğ edildiği tarihe kadar geçen süre için aynı dönemde 6183 sayılı Kanuna göre belirlenen tecil faizi oranında hesaplanan faiz ile birlikte, 120 nci madde hükümlerine göre mükellefe red ve iade edilir.”

Faizin başlangıç tarihinin, ilgilinin zararının doğduğu andan itibaren hesaplanması gerektiğine ilişkin bir karara özellikle yer vermek gerekmektedir. Zira bu kararında Danıştay, faizin başlangıç tarihinin neden zararın doğduğu tarih olması gerektiğiyle ilgili olarak gerekçe ortaya koymuştur.

İlgilinin *“...Müdürlüğü Gıda ve Çevre Kontrol Şube Müdürlüğü'nde çevre sağlığı teknisyeni olan ve şube müdürlüğü görevini vekaleten yürüt(ürken), ... Tarım İl Müdürlüğü emrine atanmasına ilişkin Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın ... tarihli, Sağlık Bakanlığı'nın ... tarihli işlemlerinin iptali istemiyle açtığı davada verilen iptal kararı üzerine ...-... tarihleri arasında ... Tarım İl Müdürlüğü'nde çalıştığı süre içerisinde yoksun kaldığı döner sermaye ücretinin emsal şube müdürlerine ödenen miktar esas alınarak yasal faiziyle birlikte tazminine hükmedilmesi istemiyle...”*

açılan davada Danıştay,

“...yargı kararı ile iptal edilen atama işlemi idarece hiç tesis edilmeseydi, dolayısıyla davacı önceki görevi olan İl Sağlık Müdürlüğünde vekaleten yürüttüğü şube müdürü görevinde kalsaydı, ... tarihi itibarıyla (atama işlemi sonrasında

[31] Danıştay On Üçüncü Dairesi, 4 Mayıs 2023 Tarih ve E. 2018/1319, K. 2023/2170 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[32] Danıştay Onuncu Dairesi, 31 Mart 2014 Tarih ve E. 2013/5051, K. 2014/2021 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 11.01.2024).

görevinden ayrıldığı tarih) döner sermaye payının kendisine ödeneceği dikkate alındığında, bu suretle tarafına ödenmesi gereken döner sermaye payının hak ettiği tarihten itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte idarece hesaplanarak davacıya ödenmesi yargı kararının sonucudur. Yasal faiz, hak edilen bir meblağdan mahrum kalmanın karşılığıdır. Bu nedenle, davacıya ödenmesi gereken döner sermaye paylarının ... tarihini izleyen ilk ödeme tarihi ve takiben hak edildiği tarihler itibariyle faizlerinin de hesaplanması zorunludur. Bu nedenle Mahkeme kararının, yasal faizin başlangıç tarihini, davacının davalı idareye başvuru tarihi olan ... tarihi olarak belirlemesine ilişkin kısmında hukuki isabet...”

görmeyerek kararı bozmuştur^[33]. Bu karar, karşılanması gereken gerçek zararın^[34] ne zaman ortaya çıktığı ve faizin anlamını ifade etmesi yönünden önemlidir.

C) İDARİ EYLEMDEN KAYNAKLANAN ZARARDA FAİZİN BAŞLANGICI

İlgilinin zararı idarenin eyleminden kaynaklanmışsa, zararın telafisi için açılan tam yargı davasında mahkemenin vermiş olduğu tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihi, kural olarak, İYUK'un 13'üncü maddesi uyarınca dava açmadan önce idareye yapılması zorunlu olan başvuru tarihinden böyle bir başvuru yok ise dava tarihinden itibaren hesaplanmaktadır. Danıştay'a göre, istikrar kazanmış bu içtihadının temelinde, idarenin en erken kendisine yapılan bu başvuru sonucu zararı telafi edebileceği, başka bir deyişle idarenin başvuru ile temerrüde düşürüldüğü yatmaktadır^[35]. Süreklilik kazanmış bu

[33] Danıştay Beşinci Dairesi, 23 Ocak 2014 Tarih ve E. 2011/565, K. 2014/409 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 27.01.2024).

[34] Güran'a göre gerçek zarar, "...olay anında, madde aleminde, "tamamen" İdarenin tasarrufunun yol açtığı, sebep olduğu fiilen doğmuş zararlar ile, olayın "uzantısı" olarak ilerde doğması kesinlik taşıyan zararlardır." Sait Güran, "Türk İdare Hukukunda Tazminat Miktarının Saptanması", *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu* (Ankara 12-13 Mayıs 1979), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1980, s.156.

[35] "...idari eylemler nedeniyle uğranılan zararın tazmini için idareye başvuruda bulunulmasının, dava ön şartı olarak öngörülmesi ve zararın idare tarafından en erken bu tarihte sulhen ödenebilecek olması nedeniyle yargı yerince hükmedilecek tazminat miktarına, ön karar için idareye yapılan başvuru tarihi itibariyle yasal faiz uygulanması Danıştay'ın yerleşik içtihatlarıyla kabul edilmiştir." Danıştay Onuncu

içtihadın yaratmış olduğu mağduriyetler veya ek zararlar söz konusudur. Bu bölümde, davanın adli yargı yerinde açılması halinde ödenmesine karar verilen tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihi, İYUK'tan farklı bir usul hükümleri barındıran 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanun uyarınca ödenmesi öngörülen tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihi, ıslah kurumunun İYUK'ta düzenlenmesi nedeniyle ıslah talebi sonrası faizin başlangıç tarihi ve son olarak manevi tazminata hükmedilmesi durumunda faizin başlangıç tarihi de incelenecektir. Bunlara geçmeden evvel genel olarak Danıştay'ın idari eylemden kaynaklanan zarar nedeniyle ödenecek tazminata uygulanması gereken faizin başlangıç tarihine ilişkin içtihadına yer vermek gerekmektedir.

Ev ve işyerlerinin bulunduğu yere yapılan alt geçit nedeniyle sahip oldukları mülklerin değerlerinde yaşanan kaybın giderilmesi talebiyle açılan davada Danıştay,

“İdari işlem veya eylemlerden dolayı uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan davalarda uygulanacak yasal faizin başlangıç tarihi olarak idareye başvuru tarihinin, başvurunun bulunmaması halinde dava tarihinin esas alınması(nın)...”

yerleşik içtihat olduğunu ifade etmiştir^[36]. Danıştay'a göre faiz başlangıcının başvuru tarihinden itibaren başlayabilmesi için başvuru dilekçesinde faiz talebinin yanı sıra faizin hangi tarihten itibaren talep edildiğinin de yer alması gerekmektedir^[37]. Aksi halde faizin başlangıcı dava tarihinden itibaren hesaplanmaktadır. Diğer taraftan, faizin başlangıç tarihi ilgilinin İYUK'un

---

Dairesi, 30 Aralık 2008 Tarih ve E. 2008/4286, K. 2008/9585 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[36] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 14 Nisan 2005 Tarih ve E. 2004/2679, K. 2005/250 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 29.12.2023). Benzer yönde karar için bkz. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 14 Nisan 2005 Tarih ve E. 2003/57, K. 2005/237 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 2 Aralık 2013 Tarih ve E. 2010/2741, K. 2013/4312 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Danıştay Onuncu Dairesi, 12 Şubat 2014 Tarih ve E. 2009/8745, K. 2014/773 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 21.01.2024); Danıştay Onuncu Dairesi, 12 Temmuz 1995 Tarih ve E. 1994/7359, K. 1995/3559 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[37] Danıştay Onuncu Dairesi, 31 Ocak 2014 Tarih ve E. 2013/4795, K. 2014/557 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 25.01.2024).

13'üncü maddesi uyarınca idareye yaptığı başvuru tarihi olup idarenin bu talebi reddettiği tarih değildir^[38]. Faiz başlangıcıyla ilgili idareye başvuru var ise bu tarihin başvuru yok ise dava tarihinin esas alınması yönündeki yerleşik içtihadına aykırı olarak Danıştay bir kararında İYUK'un 13'üncü maddesi hükmü gereği idareye başvurunun söz konusu olmaması halinde, ödenmesine karar verilen tazminata uygulanacak faize başlangıç olarak davanın açıldığı tarihin değil dava dilekçesinin idareye tebliğ tarihinin esas alınması gerektiğine karar vermiştir^[39].

Danıştay, 5233 sayılı Kanun uyarınca yapılan sulh başvurusu üzerine açılan davalarda, faiz başlangıç tarihinin kural olarak idareye başvuru tarihi olduğu yönündeki içtihadından sapmaktadır. 5233 sayılı Kanun, kapsamında bulunan maddi zararların sulhen karşılanması için İYUK'un 13'üncü maddesinden ayrı, özel bir usul öngörmektedir. Danıştay, 5233 sayılı Kanun uyarınca sulh name tasarısının kabul edilmemesi üzerine açılan davalarda ödenmesine karar verdiği tazminata işletilecek faizin başlangıç tarihi için, süreklilik kazanmış içtihadı olan idareye başvuru tarihini değil ilgili sulh name tasarısının kabul edilmemesi tarihini esas almaktadır^[40]. Dolayısıyla faizin işlemeye başlayacağı tarih, İYUK'un 13'üncü maddesi uyarınca açılan tam yargı davalarından da ileri bir tarihe ertelenmektedir. Çünkü Danıştay'a göre İYUK'un 13'üncü maddesi uyarınca açılan davalarda faizin başlangıç

[38] Danıştay Onuncu Dairesi, 9 Mart 2010 Tarih ve E. 2008/2007, K. 2010/1843 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Danıştay Onuncu Dairesi, 19 Mart 1998 Tarih ve E. 1996/10292, K. 1998/1190 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[39] Danıştay Onuncu Dairesi, 9 Haziran 2022 Tarih ve E. 2017/2011, K. 2022/3173 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 08.02.2024).

[40] "5233 sayılı Yasanın, 2577 sayılı Yasanın 13. maddesinden ayrılan ve (...) 5233 sayılı Yasanın geçici 1. maddesi kapsamında yapılan başvuruların, ilgilinin sulhname tasarısını kabul etmemesi nedeniyle uyuşmazlıkla sonuçlanması üzerine açılan davalarda, davacı lehine hükmedilecek yasal faizin başlangıç tarihi olarak, idareye başvuru tarihinin değil; sulhname tasarısının kabul edilmediği veya kabul edilmemiş sayıldığı tarihin esas alınması gerekmektedir." Danıştay Onuncu Dairesi, 30 Aralık 2008 Tarih ve E. 2008/4286, K. 2008/9585 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 08.02.2024). Benzer yönde bkz. Danıştay Onuncu Dairesi, 27 Mayıs 2009 Tarih ve E. 2008/11150, K. 2009/5084 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 06.02.2024); Danıştay On Beşinci Dairesi, 28 Mart 2013 Tarih ve E. 2011/9546, K. 2013/2417 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 09.02.2024); Danıştay On Beşinci Dairesi, 20 Mart 2014 Tarih ve E. 2013/9715, K. 2014/2027 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 08.02.2024).

tarihi ilgilinin idareye başvuru tarihi olmakla birlikte, 5233 sayılı Kanun uyarınca açılan davalarda faiz başlangıç tarihi, ilgilinin başvurusunda itibaren komisyonun kurulması, komisyonun inceleme yapması ve son tahlilde sulhname tasarisının hazırlanarak ilgiliye tebliğine kadar ertelenmektedir.

İlgilinin idari yargıda çözümlenmesi gereken uyuşmazlıkla ilgili davayı adli yargıda açması halinde, İYUK'un 9'uncu maddesi hükmü gereği idari yargıda davanın açılması sonucu hükmedilen tazminata uygulanacak faizin başlangıcına ilişkin de Danıştay içtihadının tutarlı olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Kural olarak faizin başlangıç tarihi için ilgilinin adli yargı yerinde açtığı dava tarihi esas alınmaktadır^[41]. Ancak aksi yönde, faiz başlangıcının idari yargı yerinde açılan dava tarihinden itibaren işlemeye başlayacağına yönelik kararı da bulunmaktadır^[42]. Adli yargıda dava açılmış olması ve bu davanın görevden reddi üzerine idari yargıda açılan davada eğer davacı dava dilekçesinde idari yargıda açılan dava tarihinden itibaren faiz talep etmişse Danıştay bu halde ilgilinin talebi doğrultusunda, açılan dava tarihinden itibaren faize hükmetmektedir^[43].

Tam yargı davalarında davanın açılmasından sonra talep edilen miktarın İYUK'un 16'ncı maddesi hükmü uyarınca artırılması halinde, ödenmesine karar verilen tazminata uygulanacak faizin başlangıç tarihi konusunda da Danıştay çelişkili kararlar vermektedir. Bazı kararlar, miktar artırımı dilekçesi

[41] "...idari yargının yerleşik içtihatlarıyla belirlendiği üzere, olayda, yasal faizin adli yargı yerinde açılan dava tarihinden itibaren hesaplanması gerekeceği de açıktır." Danıştay Onuncu Dairesi, 16 Haziran 1998 Tarih ve E. 1996/10203, K. 1998/2643 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 08.01.2024).

[42] Danıştay Altıncı Dairesi, 24 Şubat 2009 Tarih ve E. 2006/6700, K. 2009/1774 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024). Kararın içeriğinden her ne kadar adli yargı yerinde açılan davanın seyrine ilişkin net bir açıklamaya ve dolayısıyla faiz başlangıç tarihine yönelik bilgiye ulaşmak mümkün olmasa da karşı oyda geçen, "...davacıların maddi ve manevi tazminat istemiyle ... tarihli dilekçe ile ilk olarak ... 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açtıkları, anılan davanın ... günlü, ... sayılı kararlarla görev yönünden reddedilmesi üzerine de görülmekte olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla, kabul edilen tazminatın adli yargı yerinde dava açıldığı ... tarihinden itibaren hesaplanacak yasal faiziyle birlikte davacıya ödenmesi gerektiğinden..." ifadelerden bu sonuca ulaşmak mümkündür.

[43] Danıştay Onuncu Dairesi, 14 Eylül 2021 Tarih ve E. 2019/4784, K. 2021/4064 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024).

verilmesi halinde de faiz başlangıcı için idareye başvuru tarihi esas alınması gerektiği yönünde iken^[44], bazı kararlar faiz başlangıcına ıslah dilekçesinin davalı idareye tebliğ tarihinin esas alınması gerektiği yönündedir^[45].

Uğranılan zarar ve olay nedeniyle "... duyulan elem ve ızdırabı kısmen de olsa hafifletmeyi amaçla(yan)..."^[46] manevi tazminatın da talep edildiği tam yargı davalarında, bu tazminata faiz işletilip işletilmeyeceği ve işletilecekse

[44] "... uğranılan zararın gerçek miktarının Mahkeme tarafından yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda net bir şekilde ortaya çıkması durumunda, ortaya çıkan bu gerçek zararın tamamının tazmini amacıyla verilen miktar artırımına (ıslah) ilişkin dilekçenin yeni bir dava niteliğinde olmayıp, mevcut davada talep edilen tazminat miktarının ıslah suretiyle artırımına olanak sağlayan yasal bir hakkın kullanımına ilişkin olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, artırılan tazminat miktarı yönünden davanın kabul edilmesi halinde, yasal faizin başlangıcının bu miktar yönünden de, idarenin uyuşmazlığın esasında ihtilafa, bir başka anlatımla temerrüde düştüğü tarih olduğu sonucuna varılmaktadır." Danıştay Sekizinci Dairesi, 5 Nisan 2023 Tarih ve E. 2019/625, K. 2023/1660 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024). Benzer yönde bkz. Danıştay Sekizinci Dairesi, 2 Mart 2023 Tarih ve E. 2020/2422, K. 2023/946 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024); Danıştay Sekizinci Dairesi, 3 Haziran 2022 Tarih ve E. 2020/2398, K. 2022/3766 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024); Danıştay Sekizinci Dairesi, 15 Haziran 2021 Tarih ve E. 2020/2168, K. 2021/3125 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024). Benzer yönde Bölge İdare Mahkemesi kararı için bkz. Samsun Bölge İdare Mahkemesi İkinci İdari Dava Dairesi, 31 Aralık 2020 Tarih ve E. 2020/329, K. 2020/934 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024).

[45] "Bakılan davada, davacı tarafından, ... havale tarihli dilekçe ile bilirkişi raporu uyarınca maddi tazminat miktarı artırılmış, anılan dilekçe ... tarihinde davalı idare kayıtlarına girmiştir. Dolayısıyla bakılan davada artırılan tazminat miktarına (...), miktar artırım dilekçesinin idare kayıtlarına girdiği ... tarihinden itibaren faiz yürütülmesi gerekirken, idareye başvuru tarihi olan ... tarihinden itibaren faiz yürütülmesinde hukuka uyarlık bulunmamaktadır." Danıştay On Beşinci Dairesi, 24 Ekim 2017 Tarih ve E. 2017/1169, K. 2017/5908 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024). Benzer yönde bkz. Danıştay Onuncu Dairesi, 9 Şubat 2016 Tarih ve E. 2014/3793, K. 2016/628 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024); Danıştay On Beşinci Dairesi, 24 Ekim 2017 Tarih ve E. 2017/1697, K. 2017/5953 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 15.01.2024); Danıştay Onuncu Dairesi, 12 Nisan 2023 Tarih ve E. 2019/5328, K. 2023/1991 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 16.01.2024).

[46] Danıştay Onuncu Dairesi, 18 Mart 2008 Tarih ve E. 2007/8532, K. 2008/1231 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024).

bu tarihin ne olduğu konusu da Danıştay'ı meşgul etmiştir.^[47] Danıştay eski tarihli bir kararlarında manevi tazminatı,

“...patrimuanda meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı değil, tatmin aracı olduğu, olay nedeniyle duyulan elem ve ızdırabı kısmen de olsa hafifletmeyi amaçladığı dikkate alındığında takdir edilecek manevi tazminatın da zenginleşmeye yol açmayacak miktarda saptanması gerektiği...” şeklinde ifade ettikten sonra, *“...manevi tazminatın belirtilen niteliğine göre manevi tazminat için ayrıca faize hükmedilmemesinde hukuka aykırılık...”*

görmemiştir^[48]. Bu karara kıyasla daha yeni tarihli kararlarında ise manevi tazminata da faiz işletilmesi gerektiğine hükmetmektedir^[49]. Kararına gerekçe olarak da gerçek zararın ancak manevi tazminata faiz işletilmesi yöntemiyle giderilebileceğini göstermektedir^[50]. Manevi tazminata faiz işletilmesi

[47] Konu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Gürsel Kaplan, “Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Manevi Tazminata Faiz Yürütülmesi Sorunu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 55, Sayı 2, Eylül 2006, s.24.

[48] Danıştay Onuncu Dairesi, 18 Mart 1998 Tarih ve E. 1996/10292, K. 1998/1190 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 11.01.2024). Benzer yönde bkz. Danıştay Onuncu Dairesi, 16 Ocak 1985 Tarih ve E. 1982/2908, K. 1985/26 Sayılı Kararı, *Danıştay Dergisi*, Sayı 60-61, s.462.

[49] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 14 Nisan 2005 Tarih ve E. 2004/2413, K. 2005/249 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 10.01.2024). Kararın karşı oyunda, manevi tazminatın ilk defa ancak dava sırasında tespit edilebilecek nitelikte olduğu ve bu sebeple idare tarafından dava öncesinde ödenmesine ve dolayısıyla bir gecikmiş ödemededen bahsedilmesine teknik olarak imkân bulunmayan manevi tazminata faiz işletilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Manevi tazminata faiz işletilmesi gerektiği hususunda benzer karar için bkz. Danıştay Onuncu Dairesi, 25 Mart 2003 Tarih ve E. 2002/4177, K. 2003/1089 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024).

[50] *“Manevi tazminat, patrimuanda meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı değil, tatmin aracıdır. Olay nedeniyle duyulan elem ve ızdırabı kısmen de olsa hafifletmeyi amaçlar. Bu itibarla, ilgililerin uğradıkları manevi zararın gerçek anlamda karşılanabilmesi, hükmedilen manevi tazminat tutarına idareye başvuru tarihinden itibaren yasal faiz uygulanmasını gerektirmektedir.”* Danıştay Onuncu Dairesi, 18 Mart 2008 Tarih ve E. 2007/8532, K. 2008/1231 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024).

gerektiği yönündeki kararlarında Danıştay, faiz başlangıcı için idareye başvuru tarihini^[51] başvuru yok ise dava tarihini esas almaktadır^[52].

Danıştay'ın faiz başlangıç tarihine ilişkin yukarıda yer verilen içtihadı, kararlarında iddia ettiği üzere ve çelişkili kararlardan da görüleceği üzere istikrarlı olmamanın yanı sıra gerçek zararın telafi edilebilmesi anlamında da hukuka uygun değildir. Esas olarak uğranılan zararın telafisi, zararın meydana geldiği andan itibaren hesaplanacak tazminata yine zararın meydana geldiği andan itibaren işletilecek faiz ödemesiyle mümkündür. Bu çerçevede öncelikle faiz kavramı ve faizin mülkiyet hakkıyla olan ilişkisinin ortaya konması gerekmektedir. Daha sonra Danıştay'ın içtihadında yer verdiği temerrüt kavramına ve bu kavramın idari işlem ve eylemler için uygulanabilir olup olmadığı değerlendirilmelidir. Son olarak, bu açıklamalar ışığında Danıştay'ın faiz başlangıcına ilişkin içtihadının hukuka uygunluğu tartışılacaktır.

II. FAİZ VE MÜLKİYET HAKKI İLİŞKİSİ

Faizle ilgili TBK, 13 Ocak 2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve 4 Aralık 1984 tarih ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda (3095 sayılı Kanun) birçok hüküm bulunmasına rağmen faizin tanımı yapılmamıştır. Bir Yargıtay kararında da bu durum özellikle vurgulanmıştır^[53]. Bu sebeple faizin tanımı için doktrin ve içtihata başvurmak gerekmektedir. Doktrinde faiz genel olarak, alacaklının belirli bir parayı kullanmaktan mahrum kaldığı dönem için borçludan talep ettiği meblağ olarak tanımlanmaktadır^[54]. Kelime olarak kökeni Arapça olan

[51] Danıştay Sekizinci Dairesi, 2 Mart 2023 Tarih ve E. 2020/2422, K. 2023/946 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 14.01.2024).

[52] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 14 Nisan 2005 Tarih ve E. 2004/2413, K. 2005/249 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[53] “Kanunlarımızda faizin tanımı yapılmamıştır. Farklı kaynakları ve farklı uygulamaya alanları bulunduğundan faizin yeterli bir tanımını vermek de zorluk arz eder.” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 16 Mayıs 2018 Tarih ve E. 2017/1628, K. 2018/1098 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[54] Andreas Von Tuhr, *Borçlar Hukuku Umumi*, Çev. Cevat Edege, İstanbul, Filiz, 1983, s.61; Kenan Tunçomağ, *Borçlar Hukuku Dersleri I*, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1961, s.69; Mehmet Ünlüçay, “İdarenin Tazmin Borcu ve Enflasyon Olgusu”, *Danıştay Dergisi*, Cilt 94, 1998, s.9.

faiz kavramı asıl olarak verilen bir miktar paranın geliri anlamına gelmekle birlikte, zamanla anlamı genişlemiş ve alacak-borç ilişkisinin söz konusu olduğu tüm hukuksal ilişkilerde, bu ilişkinin oluşu ve sonucuna bağlanan ve karşılığı para olarak belirlenen tutardır^[55]. Diğer bir deyişle ortadaki ilişkinin sözleşmeden, haksız fiilden, sebepsiz zenginleşmeden veya idari işlem veya eylem nedeniyle uğranılan zarardan kaynaklanması, faiz talep etmek anlamında herhangi bir fark arz etmemektedir.

Yargı kararlarına bakıldığında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) faizi, “...bir borcun ödenmesindeki olası gecikme...” ve “...ödenecek tazminatın zarar giderici etkisini azalt(ıcı)...” bir ödeme türü olarak ifade etmektedir^[56]. Anayasa Mahkemesi (AYM) bir kararında faizi, ilk anlamıyla yani verilen bir paranın belirli bir süre için kullanılmamasından kaynaklanan bir paranın kullanılmayan dönem için ödenen bedeli olarak ifade etmiştir. Mahkemeye göre,

“... faiz; ekonomik açıdan, «paranın fiati»dir. Herhangi bir kimse, kendisine ait olmayan bir parayı, hangi isim altında olursa olsun, belli bir süre kullandığında, paranın asıl sahibine “faiz” ödemek zorundadır. Çünkü paranın likidite özelliği, onun her an her türlü üretim faktörünü, mal ve hizmeti satın alabilmesine olanak verir. Daha açık bir deyişle parayı nakit olarak elinde bulunduran kimse, “bugünkü” ihtiyaçlarını karşılayabildiği gibi, piyasanın “yarına dönük” olanaklarından da yararlanabilir. Elindeki parayı başkasına veren veya kendine belli tarihte ödenmesi gereken bir miktar para olduğu halde bu parası ödenmeyen kimse ise bu imkânlardan yararlanamaz. Bu nedenle parayı kullanan kimsenin, parayı kullanmaktan vazgeçen kimseye bu kaybını ödemesi gerekir.”^[57]

[55] Efrail Aydemir, *Hukuk Uygulamasında Faiz*, Ankara, Seçkin, 2014, 2. Baskı, s.13; Mustafa Nihat Özön, *Küçük Osmanlıca – Türkçe Sözlük*, İstanbul, İnkılap ve Aka, 1983, 3. Baskı, s.293; Çetin Arslan ve Mustafa Kırmızı, *Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar*, Ankara, Seçkin, 2010, 3. Baskı, s.31; Mehmet Helvacı, *Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı*, İstanbul, Beta, 2000, 1. Baskı, s.43 vd.

[56] AİHM, *Eko–Elda Avel/Yunanistan*, No 10162/02, 09 Haziran 2006, § 29.

[57] Anayasa Mahkemesi, 27 Eylül 1988 Tarih ve E.1988/7, K.1988/27 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 24, Cilt 1, s.419. AYM vergi borcunu zamanında ödemeyenler için getirilen bir düzenlemenin iptali için açılan davada faizin

AYM bir başka kararında ise faizin farklı boyutlarına yer vererek tanımlama yapmıştır. 3095 sayılı Kanun'un bazı maddelerinin iptali için açılan davada mahkemeye göre faiz,

“...kişi veya kurumların kullanımına terk ve tahsis edilen nakdî sermayeye karşılık sermaye sahibi lehine oluşan medenî bir “semere” veya “ivaz”dır. Ayrıca alacaklının zararını karşılama işlevi olan, edinimi taahhüdüne uygun biçimde süresinde; muaccel borcunu vadesinde ödemeyen borçlunun, bu süreden yararlanmış olma sonucu alacaklı lehine doğan nakdî bir ödentidir. Kaynağı, asıl alacağın kaynağını oluşturan, hukukî işlem, hukukî fiil veya kanundur.”^[58]

Bunun dışında AYM, faize ilişkin olarak vermiş olduğu kararlarda, birazdan aşağıda değineceğimiz üzere, faizin asıl alacağa bağlı bir hak olduğu ve mülkiyet hakkıyla doğrudan bağlantılı olduğunu ifade etmektedir^[59]. Yargıtay ise faizi,

“Alacaklının nakdinden bir süre için yoksun kalması nedeni ile, nakdin kullanılması olanağını borçluya bırakması karşılığında elde ettiği, miktarı kanun ya da hukuki işlem ile belirlenmiş, para borçları açısından özel olarak düzenlenen,

---

amacını, “...kamu alacaklarının zamanında ödenmemesinden dolayı hazinenin uğradığı zararı karşılamak...” olarak ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi, 24 Haziran 1993 Tarih ve E.1992/29, K.1993/23 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 35, Cilt 1, s.51.

[58] Anayasa Mahkemesi, 15 Aralık 1998 Tarih ve E. 1997/34, K. 1998/79 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 35, Cilt 1, s.338.

[59] Anayasa Mahkemesi, 15 Aralık 1998 Tarih ve E. 1997/34, K. 1998/79 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 35, Cilt 1, s.338; Anayasa Mahkemesi, 10 Şubat 2011 Tarih ve E. 2008/58, K. 2011/37 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 48, Cilt 2, s.742-744; Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü, 19 Aralık 2013 Tarih ve 2013/87 Başvuru Numaralı *Mehmet Akdoğan ve diğerleri* Kararı, § 52, (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/817>); Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü, 25 Şubat 2015 Tarih ve 2013/28 Başvuru Numaralı *Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş.* Kararı, § 46, (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/28>); Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü, 23 Mart 2016 tarih ve 2013/6880 Başvuru Numaralı *Abdulhalim Bozboğa* Kararı, § 58 (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/6880>); Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, 25 Temmuz 2017 Tarih ve 2014/7621 Başvuru Numaralı *Ferda Yeşiltepe* Kararı, § 29 (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/7621>).

tahsil için zararın ve kusurun varlığı şart olmayan bir tür tazminat, bir medeni semere olarak (...)”

tanımlamaktadır^[60]. Danıştay da benzer şekilde faizi, “...kişilerin hak etmiş oldukları alacakları zamanında alamamaları nedeniyle söz konusu paradan mahrum kaldığı süreye ve belli bir orana bağlı olarak hesaplanan bir karşılık...” olarak ifade etmektedir^[61].

11 Ocak 2011 tarih ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 131’inci maddesinin 1’inci fıkrasından yola çıkılarak, faizin asıl borca bağlı bir yan alacak olduğunu ifade etmek mümkündür^[62]. Dolayısıyla faiz de asıl borç gibi bir alacak türüdür. Bir tür alacak hakkı olarak nitelendirilebilen faizin mülkiyet hakkıyla^[63] ve dolayısıyla temel hak ve hürriyetlere ilişkin sınırlama hükümleriyle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir^[64]. Konuyla ilgili bir kararında AİHM, haksız alınan verginin iadesi sürecine ilişkin olarak faiz ödemeyi reddeden idareye karşı açılan davada uyuşmazlığı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Ek 1 Numaralı Protokol’ün 1’inci maddesi^[65]

[60] Yargıtay Yirmi Birinci Hukuk Dairesi, 23 Haziran 2016 Tarih ve E. 2015/17465, K. 2016/10523 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Yargıtay Onuncu Hukuk Dairesi, 17 Aralık 2012 Tarih ve E. 2012/20456, K. 2012/25888 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[61] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 24 Ocak 2022 Tarih ve E. 2021/2486, K. 2022/135 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Danıştay İkinci Dairesi, 15 Şubat 2013 Tarih ve E. 2009/5076, K. 2013/785 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[62] TBK 131/1: “Asıl borç ifa ya da diğer bir sebeple sona erdiği takdirde, rehin, kefalet, faiz ve ceza koşulu gibi buna bağlı hak ve borçlar da sona ermiş olur.”

[63] Veysel Başpınar, *Mülkiyet Hakkını İhlal Eden Müdahaleler*, Ankara, Yetkin, 2009, 1. Baskı, s.289.

[64] Burada genel olarak mülkiyet hakkının kapsamı, hakkın sınırlandırılabilmesine ilişkin ilgili maddede yer alan sebepler ve konuya ilişkin içtihat, çalışmanın kapsamını aşacağı için ele alınmamıştır. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Fikret Eren, *Mülkiyet Hukuku*, Ankara, Yetkin, 2011; Başpınar, *Mülkiyet Hakkını İhlal Eden Müdahaleler*, op. cit.; Fazıl Sağlam, *Temel Hakların Sınırlanması ve Özünü*, Ankara, A.Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1982.

[65] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Ek 1 Numaralı Protokol’ün 1’inci maddesinin 1’inci fıkrası: “Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle

kapsamında ele almıştır. Mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkını, başka bir ifadeyle mülkiyet hakkını düzenleyen bu madde uyarınca Mahkeme, idarenin faiz talebini reddetmesinin ilgili protokole aykırılık oluşturduğuna hükmetmiştir^[66]. AYM de Kamulaştırma Kanunu'nun 10'uncu maddesinin 9'uncu fıkrasında yer alan, “*Kamulaştırma bedelinin tespiti için açılan davanın dört ay içinde sonuçlandırılmaması hâlinde, tespit edilen bedele bu sürenin bitiminden itibaren kanuni faiz işletilir*” hükmünün iptali için açılan davada^[67] ilgili hükmü Anayasa'nın 13'üncü, 35'inci ve 46'ncı maddeleri kapsamında denetlemiş ve iptal etmiştir. Bu denetimi yaparken Mahkeme'nin mülkiyet hakkı ile faiz arasında bağlantı kurması mühimdir. Mahkemeye göre, “...*mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır.*” Mülkiyet hakkı kapsamında yer alan alacak hakkı ve bu alacağa uygulanacak faize ilişkin olarak,

“...*alacakların da mülkiyet hakkı kapsamında olduğu, devlet tarafından alacakların geç ödenmesi hâlinde enflasyon oranları altında olmayan bir faiz ödenmesinin bireyin hakları ve kamu düzeni bakımından önem taşıdığı (...)*”

ifade edilmiştir^[68]. Danıştay'a göre de faiz ile mülkiyet hakkı arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Vermiş olduğu bir kararda bu ilişkiyi,

“*Haksız veya yersiz olarak tahsil edildiği tespit edilen vergilerin iadesinde ilgilinin ödediği paradan mahrum kaldığı süre zarfında, enflasyon nedeniyle paranın değerinde meydana gelen aşınma ve mülkiyetin gerçek değerinde oluşan azalma nedeniyle faiz ödenmesi gerektiği açıktır. Aksi halde paranın değerinde meydana gelen aşınma nedeniyle alacağın tahsil tarihindeki gerçek değeri iade*

---

ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.”

[66] AİHM, *Eko-Elda Avey/Yunanistan*, No 10162/02, 09 Haziran 2006.

[67] Anayasa Mahkemesi, 5 Nisan 2023 Tarih ve E. 2022/83, K. 2023/69 Sayılı Kararı, Ş 20-23-24-25, R.G. 01.08.2023-32266.

[68] Benzer yönde başka bir Anayasa Mahkemesi kararı için bkz. Anayasa Mahkemesi, 10 Şubat 2011 Tarih ve E. 2008/58, K. 2011/37 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi*, Cilt 48, Sayı 2, s.739 vd.

edilmiş olmadığından iade işlemi eksik olarak yerine getirilmiş ve ilgililerin mülkiyet hakkı korunmamış ol(acağından)...”

bahisle vurgulamaktadır^[69].

Hem idari yargıda hem de adli yargıda alacağın veya zararın söz konusu olduğu uyuşmazlıklarda ödenmesine karar verilecek faize ilişkin olarak 3095 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaktadır. Faizin başlangıç tarihi ile ilgili olarak özel hukukta, TBK ve TTK'nın ilgili hükümleri uygulanmaktadır. Bahsi geçen mevzuat hükümleri incelendiğinde, örneğin TBK'nın 117'nci maddesi borçlunun temerrüdünü^[70] düzenlemiş ve borçlunun ne zaman temerrüde düşeceğini de borcun kaynağına göre farklı olarak sevk etmiştir. Bu kapsamda sözleşmeden kaynaklanan borçlarda borçlu ihtar ile haksız fiillerde fiilin işlendiği tarihte, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş kabul edilmektedir. İdare hukukunda ise tazminata uygulanacak faizle ilgili Danıştay 3095 sayılı Kanun hükümlerini uygulamakla birlikte, faizin başlangıcıyla ilgili herhangi bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Bu boşluk Danıştay'ın geçmişten bu yana istikrarlı bir biçimde uyguladığı içtihadıyla doldurulmuştur. Danıştay'a göre,

“Hukuk devletinde, devletin hukuka aykırı işlemler nedeniyle meydana gelecek zararın faiz ya da başka bir ad altında ödenecek tazminatla karşılanabilmesi için, açık yasa hükmü aranması düşünülemez.”^[71]

Bu görüşe katılmamak mümkün değildir. Faiz veya tazminat ödenmesi için yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmaması haklı olarak görülebilmekle birlikte ödenecek faizin başlangıç tarihini tespit etmek, mülkiyet hakkıyla olan yakın ilişkisi nedeniyle yasal dayanağa muhtaçtır.

[69] Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 26 Nisan 2023 Tarih ve E. 2022/849, K. 2023/447 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 22.01.2024).

[70] Temerrütle ilgili detaylı bilgi ve idari yargıdaki uygulamasına ilişkin eleştirilere çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer verilecektir.

[71] Danıştay On Beşinci Dairesi, 24 Ocak 2014 Tarih ve E. 2013/3614, K. 2014/160 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Danıştay On Beşinci Dairesi, 13 Mart 2015 Tarih ve E. 2011/1239, K. 2015/1507 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

Söz konusu içtihadın geçmişten günümüze istikrarlı bir biçimde uygulanıyor olması hukuka uygun olduğu veya tartışmasız olduğu anlamına gelmemektedir. AİHM, AYM ve Danıştay kararlarında da ifade edildiği üzere, faiz alacağı asıl alacağa bağlı bir yan alacaktır ve alacak hakkı da mülkiyet hakkı kapsamındadır. Mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilen bir alacak türü olan faizin ödenmesi için tespit edilen başlangıç tarihinin, Anayasanın 13'üncü maddesi hükmü gereğince ancak kanun ile sınırlandırılması mümkündür. Nitekim AYM Kamulaştırma Kanunu'nun 10'uncu maddesinin 9'uncu fıkrasında yer alan, “*Kamulaştırma bedelinin tespiti için açılan davanın dört ay içinde sonuçlandırılmaması hâlinde, tespit edilen bedele bu sürenin bitiminden itibaren kanuni faiz işletilir*” hükmünün iptali için açılan davada, Anayasanın 13'üncü maddesi kapsamında değerlendirmiştir. Mahkeme yaptığı değerlendirmede,

“...itiraz konusu kuralla faizin başlangıç tarihi yargılamanın dördüncü ayının sona erdiği tarih olarak belirlenmiştir. Bu durumda kamulaştırma bedelinin fiilen tahsis, kamulaştırılmış sayılma ve kamulaştırmaya esas rayiç bedelin belirlendiği tarihten daha sonraki bir tarihte ödenmiş olacağı ve bedelin belirlendiği tarihle faizin başlangıç tarihi arasındaki dört aylık bir sürede hak sahibinin enflasyon etkisiyle makul olanın ötesinde bir ekonomik kaybının oluşabileceği(ne)”

dikkat çekmiştir. Sonuç itibarıyla Mahkeme dört ay gecikmeli olarak başlatılan faiz hesabının, “...sınırlamanın Anayasa'nın sözüne aykırı olamayacağı hükmüne aykırılık teşkil...” ettiği gerekçesiyle iptaline karar vermiştir.^[72] Görüldüğü üzere uyumsuzluk, Kamulaştırma Kanunu'nun ilgili hükümlerinden kaynaklanacak bir alacağa uygulanan faizin başlangıç anını düzenleyen kanun hükmünden kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle kanun koyucu, mülkiyet hakkıyla ilgili olduğu şüphesiz olan bir alanı kanun ile düzenlerken Anayasanın 13'üncü maddesi hükmüne aykırı düzenleme yapmış ve ilgili hüküm iptal edilmiştir. Benzer yönde, 31 Mayıs 2006 tarih ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa eklenen Ek 17'nci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarının^[73] Anayasa aykırı olduğu iddiasıyla açılan davada Mahkeme,

[72] Anayasa Mahkemesi, 5 Nisan 2023 Tarih ve E. 2022/83, K. 2023/69 Sayılı Kararı, § 24-25, R.G. 01.08.2023-32266.

[73] Ek Madde 17- (Ek: 21/3/2018-7103/70 md.); “(3) Bu maddenin ikinci fıkrası kapsamında talepte bulunan işverenlere iade edilecek tutar, maddenin yürürlük

“Kuralda dava açan işverenler yönünden dava öncesi yapılan idari başvuru tarihinden itibaren faizin işleyeceği hükme bağlanmış ise de prim teşviki, destek ve indirimlerle ilgili ödemelerin birçoğunun işverenlerin idari başvuru tarihlerinden daha öncesine dayandığı açıktır. İşverenlere iade edilecek tutarın idareye başvuru tarihinden itibaren işleyecek kanuni faize göre hesaplanması işverenlerin mülkiyet hakkı kapsamındaki alacaklarında meydana gelen eksilmenin orantısız ve aşırı olması sonucunu doğuracaktır” ve “Görülmekte olan davalar bakımından faizin başlama tarihi olarak ödeme tarihini değil dava öncesinde yapılan idari başvuru tarihini esas alan (...) kural; (...) davacıların alacaklarına uygulanacak faizin başlangıç tarihi (...) yönünden onların aleyhine olacak şekilde bir müdahaleye neden olmaktadır”

gerekçeleriyle ilgili hükmün iptal edilmesine karar vermiştir^[74]. Dolayısıyla idari yargıda uğranılan zararın tazmini amacıyla açılacak tam yargı davalarında mahkemelerin tazminata hükmetmeleri halinde ödenecek tazminata uygulanacak faizin başlangıcına ilişkin olarak konunun mülkiyet hakkıyla

tarihinden önce talepte bulunanlar için maddenin yürürlük tarihini takip eden aybaşından, yürürlük tarihinden sonra talepte bulunanlar için ise, talep tarihini takip eden aybaşından itibaren kanuni faiz esas alınmak suretiyle hesaplanarak bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihi takip eden takvim yılı başından başlayarak üç yıl içinde ödenir. Ödeme, öncelikle bu Kanununun 88 inci maddesinin on dört ve on altıncı fıkralarına göre muaccel hale gelmiş prim ve her türlü borçlardan, sonrasında ise ilgili kanunlar uyarınca yapılandırma veya taksitlendirme de dâhil olmak üzere müeccel haldeki prim ve her türlü borçlarından mahsup yoluyla gerçekleştirilir. Ancak, üç yıl sonunda ilgili kanunları gereği yapılandırılma veya taksitlendirilme sebebiyle vadesi gelmemiş taksit ödemelerinden peşinen mahsup edilir. Kuruma borcu bulunmayan işverenlere altı ayda bir eşit taksitlerle iade yapılır. (4) Görülmekte olan davalarda ayrıca bir başvuru şartı aranmaksızın, dava öncesi yapılan idari başvuru tarihinden itibaren işleyecek kanuni faiziyle birlikte hesaplanacak tutar üçüncü fıkra hükümlerine göre mahsup veya iade edilir. Mahkemelerce, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış davalarda davanın konusuz kalması sebebiyle karar verilmesine yer olmadığına karar verilir. Yargılama giderleri idare üzerinde bırakılır ve vekâlet ücretinin dörtte birine hükmedilir. Ayrıca, ilk derece mahkemelerince verilen kararlar hakkında Sosyal Güvenlik Kurumunca kanun yollarına başvurulmaz ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılan kanun yolu başvurularından vazgeçilmiş sayılır.”

[74] Anayasa Mahkemesi, 19 Şubat 2020 Tarih ve E. 2018/139, K. 2020/12 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi*, Cilt 57, Sayı 1, s.446.

olan ilişkisi^[75] nedeniyle kanuni düzenleme yapılması gerekmektedir. Bu boşluk bir temel hak ve hürriyetin söz konusu olması nedeniyle içtihata terkedilmemelidir. Aksi halde bu durum, yargının yasamanın alanına müdahalesi nedeniyle kuvvetler ayrılığına aykırılık teşkil edecektir. Ayrıca söz konusu eksik faiz ödemesi, AİHM'in Sözleşme'nin 41'inci maddesi uyarınca geliştirdiği "*hakkaniyete uygun tatmin*"ın sağlanmasına da engel teşkil edecektir. AİHM'e göre, ihlalden kaynaklanan sonuçların iç hukukta tam olarak giderilememesi halinde, bu ilkenin uygulanması mümkündür^[76].

III. FAİZİN BAŞLANGIÇ TARİHİ İÇİN UYGULANAN BORÇLUNUN TEMERRÜDÜ OLGUSU VE İDARİ YARGIDA UYGULANABİLİRLİĞİ

A) BORÇLUNUN TEMERRÜDÜ

Geçmiş Roma Hukukuna kadar dayanan ve borca aykırılık hallerinden birisi olan borçlunun temerrüdü, kavram ve gelişim olarak kaynağını özel hukuktan almaktadır^[77]. TBK'nın 117 ile 126'ncı maddeleri arasında düzenlenen borçlunun temerrüdünün tanımı Kanun'da yer almamaktadır.

"Borçlu, ifa etmekten kaçınamayacağı, muaccel ve mümkün bir edimi zamanında yerine getirmediği için alacaklının ihtarına maruz kalırsa, bu suretle gerçekleşen sorumluluk sebebine temerrüt denir"^[78].

TBK'nın 117'nci maddesinin 1'inci fıkrasına göre, "*Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer.*" Dolayısıyla kural olarak borçlunun temerrüde düşebilmesi için öncelikle muaccel hale gelmiş bir borcunun varlığı şarttır. Böyle bir borçtan ötürü borçlunun temerrüde

[75] Murat Tezcan, "Kamulaştırma Hukukunda Faiz", *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 72, Sayı 2, Mart, 2014, s.512.

[76] Hakkaniyete uygun giderim/tatmin hakkında bilgi için bkz. Şeref Gözübüyük ve Feyyaz Gölcüklü, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Ankara, Turhan, 2013, 10. Baskı, s.117-118.

[77] Sevgi Kayak, "Roma Hukukunda Borçlunun Temerrüdü (Mora Debitoris) Kavramının Genel Çizgileri", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2, Ekim 2020, s.393.

[78] Selahattin Sulhi Tekinay *et al.*, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Filiz, 1993, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı, s.911.

düşebilmesi için yine kural olarak alacaklının borcun ödenmesi içeriğine sahip bir ihtar çekmesi gerekmektedir.

TBK'nın 117'nci maddesinin 2'nci fıkrasında ise borçlunun temerrüde düşürülebilmesi için gerekli olan ihtarın gerekmediği hallere yer verilmiştir. Buna göre,

“Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bugünün geçmesiyle; haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hâllerde temerrüt için bildirim şarttır.”

Çalışmanın kapsamı çerçevesinde ilgili hükmü özetleyecek olursak, haksız fiillerde borçlunun temerrüdü için ihtar şart değildir. Diğer bir deyişle, borçlunun temerrüde düşmesi için ihtarın şart olduğu borç kaynağı, istisnalar bir kenara bırakılacak olursa, sözleşmeden kaynaklanan borçlardır. Uygulamada haksız fiillerden kaynaklanan alacaklar için uygulanacak faizin başlangıcına esas teşkil eden fiil tarihi olgusu kanuni düzenleme olarak ilk defa 2011 yılında yürürlüğe giren TBK getirilmiştir. Ancak bu tarihten önce de Yargıtay'ın yerleşik içtihadı, haksız fiil nedeniyle açılan tazminat davalarında ödenecek tazminata uygulanacak temerrüt faizinin başlangıç tarihi fiil tarihidir. Konuyla ilgili bir kararında Yargıtay,

“...haksız fiilde (...) temerrüt için ihtarın gerekmediği yolunda açık bir yasa hükmü yoktur. Ancak, müşterek hukukun “Gaspeden daima temerrüt halindedir” şeklindeki genel ilkesi, günümüzde de uygulama yerine sahiptir. Bu ilkeye göre, haksız fiilin faili (...) daima temerrüt halinde bulunduğu için, zaten gerçekleşmiş olan temerrüdü sağlamak üzere alacaklının bunlara ayrıca bir ihtarda bulunması gerekmez.”[79]

Söz konusu içtihadi ilke ve uygulama TBK'ya eklenerek kanuni düzenleme haline getirilmiştir.

[79] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 17 Aralık 2003 Tarih ve E. 2003/787, K. 2003/774 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 20.01.2024).

B) İDARİ YARGIDA BORÇLUNUN TEMERRÜDÜ

Danıştay'ın istikrarlı olarak uyguladığı içtihadına geçmeden evvel tekrar vurgulamak gerekir ki, TBK hükümleri uyarınca borçlunun temerrüde düşebilmesi için alacaklının ihtarının şart olması borcun sözleşmeden kaynaklanması halinde geçerlidir. Çalışma kapsamında TBK'da yer alan borcun kaynaklarına ve bu çerçevede haksız fiil ve sözleşmeden kaynaklanan borçlara sıklıkla yer verilmesinin esas nedeni, Danıştay'ın faizin başlangıcı için idarenin temerrüde düşürüldüğü tarihi odaklanmış olmasıdır^[80]. Daha önce de ifade edildiği üzere, Danıştay, idari işlem ve eylemden kaynaklanan zarar söz konusu olduğunda kural olarak, ilgilinin, zararın tazmini için idareye başvuru tarihini esas almaktadır. Bu tarih Mahkeme'ye göre temerrüt tarihidir. Ancak kaynağını özel hukuktan alan temerrüt kavramına bakıldığında, alacaklının borçluya yönelttiği ihtarın faizin başlangıcına esas alınabilmesi için, mevcut bir borçlu ve muaccel hale gelmiş bir alacak söz konusu olmalıdır. TBK'ya göre bu şartlar ancak sözleşmeden kaynaklanan borçlar için geçerlidir.

İdare hukukunda idari işlem veya eylemden kaynaklanan zararlar nedeniyle açılan tam yargı davaları bakımından davanın konusunu oluşturan idari işlem veya eylemin, kaynağı özel hukukta yer alan temerrüt kurumu ve bu kuruma ilişkin yasal düzenlemeler karşısındaki durumu dikkate alındığında; ortaya çıkan zararın kaynağı olan idari işlem veya eylemin ancak ve ancak haksız fiillere benzetilebilmesi makuldür. Aksi durumda, borçlunun temerrüde düşebilmesi için ihtarın (Danıştay içtihadı uyarınca ilgilinin idareye başvurusu) gerektiği hal, borcun sözleşmeden kaynaklanmasıdır ki ilgilinin iradesi dışında, tek taraflı ve icrailik özelliklerini haiz irade açıklaması olarak özetlenebilecek olan idari işlemin^[81] veya yine ilgilinin iradesi dışında kamu hizmetinin sunulması amacına dönük fiiller olarak açıklanabilecek idari

[80] “Faiz; en basit biçimiyle, idarenin tazmin borcu bağlamında; kişilerin, idarenin eylem velveya işlemlerinden dolayı uğradıkları zararların giderilmesi istemiyle başvurmalarına karşın, idarenin zararı kendiliğinden ödemeyip, yargı kararıyla tazminata mahkûm edilmesi sonucunda, idarenin temerrüde düştüğü tarihten tazminatın ödendiği tarihe kadar geçen süre için 3095 sayılı Kanuna göre hesaplanacak tutarı ifade etmektedir.” Danıştay Onuncu Dairesi, 26 Ekim 2021 Tarih ve E. 2021/4232, K. 2021/5112 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 20.01.2024).

[81] İdari işlemin tanımı ve özellikleri için bkz. Metin Günay, İdare Hukuku, Ankara, İmaj, 2015, 10. Baskı, s.23 vd.; Celal Erkut, İptal Davasının Konusunu Oluşturma

eylemin^[82] (işlemin icrası olarak kabul edilebilecek idari eylemler de bu kategoriye dahildir), karşılıklı iradelerin uyuşması sonucu ortaya çıkabilecek olan sözleşme ile benzeştirmek abesle iştirgaldir. Bu sebeple olması gereken, kaynağını özel hukuktan alan temerrüt kavramına başvurmak zorunlu ise haksız fiilden kaynaklanan borçlara uygulanan hükümlere atıf yaparak faizin başlangıcına zararın doğduğu tarihi esas almak gerekmektedir^[83].

Danıştay'ın hem idari işlem hem de idari eylem için faiz başlangıcına idareye başvuruyu esas alması ve özellikle idari eylemler için İYUK'un 13'üncü maddesi uyarınca yapılması gereken başvurunun zorunlu olduğunu vurgulaması da değerlendirilmelidir. İdari işlemden kaynaklanan zarar nedeniyle açılacak tam yargı davalarında ilgilinin idareye başvurusu ihtiyaridir. Dolayısıyla doğrudan zararın telafisi amacıyla dava açabilir. Bu durumda ödenmesine hükmedilen tazminata uygulanacak faizin başlangıcı için idareye başvuru tarihini esas alması, gerçek zararın telafi edilmesi anlamında hakkaniyete uygun değildir. Zararın tam olarak telafi edilebilmesi, ilgilinin uğramış olduğu gerçek zararı ispat edebilmesi koşuluyla idari işlemin yapıldığı veya ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren tazminatın ve faizin hesaplanmasıyla mümkündür.

Zararın idari eylemden kaynaklanması halinde ise ilgilinin yapması gereken zorunlu idari başvuru, maddi hukuka değil usul hukukuna ilişkin bir dava şartıdır. Başka bir deyişle, ilgilinin uğramış olduğu zararın telafisi için idareye başvurmak zorunda olması durumu, zararın telafi edilebilmesi için

---

Bakımından İdari İşlemin Kimliği, Ankara, Danıştay Yayınları, 1990, 1. Baskı, s.7 vd.

[82] Danıştay İYUK'un 13'üncü maddesi kapsamında idari eylemi, "...idarenin işlevi sırasında bir hareketi, bir davranışı, bir tutumu veya hareketsizliği; idari karar ve işlemle ilgisi olmayan, başka bir deyişle öncesinde, temelinde bir idari karar veya işlem olmayan salt maddi tasarruflar..." olarak tanımlamaktadır. Danıştay Onuncu Dairesi, 21 Nisan 2006 Tarih ve E. 2004/9784, K. 2006/2598 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024). İdari eylemin tanımı ve özellikleri için bkz. Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, İdare Hukuku, Ankara, Turhan, 2010, 7. Baskı, C. I, s.421 vd.; Selami Demirkol, "İdare Hukukunda İdari Eylemler Olgusu", *Sayıştay Dergisi*, Sayı 40, Ocak 2001, s.1-17.

[83] Bahtiyar Akyılmaz, "İdari Yargıda Tazminat Şekilleri ve Hesaplanması", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı, 1-2, Haziran, 1998, s.202-203; Hamit Yumuk, *İdari Yargıda Tazminat Davası*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, s.254.

açacağı dava öncesi tüketmesi gereken bir aşamadır. Başvurunun zorunlu olması, ilgilinin gerçek zararının idareye yaptığı başvuru ile ortaya çıktığını göstermez. Aksi takdirde İYUK'un 13'üncü maddesi uyarınca başvuru yapmadan açılan davada mahkemelerin davanın reddine karar vermesi beklenirdi. Ancak İYUK'un 15'inci maddesi uyarınca bu durumda görevli merciye tevdi kararı verilmektedir. Danıştay kararındaki ifadelerle,

“...idari eylemler nedeniyle uğranılan zararın tazmini için idareye başvuruda bulunulmasının dava ön şartı olarak öngörülmesi ve zararın idare tarafından en erken bu tarihte sulhen ödenebilecek olması nedeniyle yargı yerince hükmedilecek tazminat miktarına, ön karar için idareye yapılan başvuru tarihi(nin)...”

esas alınması, tazminatın en erken başvuru halinde ödenebilmesi anlamında haklı görülebilir ancak oluşan gerçek zararın telafisi için faizin zararın oluştuğu tarihten itibaren hesaplanmasına gerekçe olamaz. Nitekim Samsun BİM'in, açılan tam yargı davası sonrası miktar artırımının söz konusu olması halinde faizin, dava tarihinden itibaren uygulanması gerektiğine karar verirken kullanmış olduğu,

“...gerçek zararın, Mahkemeye yaptırılan bilirkişi incelemesi veya ıslah dilekçesinin verildiği tarihte değil, esasen olay tarihinde ya da idarelere başvuru tarihinde ortaya çıktığı...”^[84]

ifadesi de bu düşünceyi doğrular niteliktedir. İdari eylemden kaynaklanan zarar nedeniyle açılan tam yargı davalarında İYUK'un 13'üncü maddesi uyarınca idareye yapılması zorunlu olan başvuru için öngörülen 1 ve 5 yıllık süreler için Danıştay, hak arama özgürlüğünün korunması ve mahkemeye erişim hakkının gereği olarak “eylemin idariliğinin öğrenilmesi” içtihadını geliştirmiştir^[85]. Buna göre, idareye başvuru için düzenlenen süreler, ilgilinin zararın sebebinin idareden kaynaklandığını öğrendiği tarihten

[84] Danıştay Sekizinci Dairesi, 8 Temmuz 2021 Tarih ve E. 2019/2972, K. 2021/3632 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024). Benzer yönde bkz. Danıştay Sekizinci Dairesi, 29 Haziran 2021 Tarih ve E. 2021/2492, K. 2021/3450 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Samsun Bölge İdare Mahkemesi İkinci İdari Dava Dairesi, 31 Aralık 2020 Tarih ve E. 2020/329, K. 2020/934 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 24.01.2024).

[85] Danıştay On Beşinci Dairesi, 28 Nisan 2016 Tarih ve E. 2016/3471, K. 2016/3026 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024); Danıştay Onuncu Dairesi, 21 Nisan 2006 Tarih ve E. 2004/9784, K. 2006/2598 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 21.01.2024).

İtibaren işlemeye başlamaktadır. Eylemin idariliğinin öğrenilmesi içtihadına duyulan ihtiyaç, bazı idari eylemlerden dolayı zarara uğrayan ilgililerin, zararın telafi edilebilmesi için açacakları davanın kendi iradeleri dışında ileri bir tarihe ötelenmesidir. Bu içtihadın sonucu olarak, faizin başlangıcı için esas alınan idareye başvuru, zararın doğduğu andan çok daha sonraki bir tarihte yapılabilecek ve gerçek zararın telafi edilmesinin temini de bir o kadar mümkün olmayacaktır. Örneğin, davacı yakınının 10.08.2001 tarihinde kasabada meydana gelen olaylar sırasında İlçe Jandarma Bölük Komutanının tabancasından çıkan kurşunlar neticesinde yaşamını yitirmesi nedeniyle, adli yargıda sorumluluğun tespiti amacıyla yargılama yapılmış ve adam öldürme suçundan ceza almıştır. Yargılama sonucunda eylemin idariliğinin tespiti sonrası açılan tam yargı davası 06.03.2009 tarihinde yerel mahkeme tarafından karara bağlanmıştır. (İdareye ne zaman başvuru yapıldığına dair kararda bilgi mevcut değildir.) Danıştay, “...yasal faizin başlangıç tarihinin, idareye başvuru tarihi olarak kabul edilmesinde yasal isabetsizlik bul(mamıştır)”[86]. Somut uyuşmazlık sonucunda ödenmesi karar verilen tazminata uygulanacak faizin başlangıcı için, ortada haksız fiil ve yargılama sonucunda idari eylemin varlığı saptanmış olmasına karşın, olaydan tahmini 5-6 yıl sonrasında yapılan idari başvuru tarihi esas alınmıştır. Söz konusu içtihadın bu yönüyle mülkiyet hakkına ve hakkaniyete uygun yargılama ilkelerine uygun olduğu söylemek mümkün değildir. Yine örneğin deprem nedeniyle evi yıkılan veya yakınlarını kaybeden kişinin, uğramış olduğu zararın idareden kaynaklandığını (örneğin evin yapımında idarenin denetim yükümlülüğünü yerine getirmediğini varsayalım), adli yargıda yapılan yargılama sonucu öğrenebilecektir. Bu durumda açılan tam yargı davasında ödenmesine karar verilen faizin de eksik kalacağı aşikardır^[87].

5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 71'inci maddesi kamu zararını düzenlemektedir. Düzenlemenin 1'inci fıkrasına göre kamu zararı,

[86] Danıştay Onuncu Dairesi, 12 Şubat 2014 Tarih ve E. 2009/8745, K. 2014/773 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024). Benzer yönde karar için bkz. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 2 Aralık 2013 Tarih ve E. 2010/2741, K. 2013/4312 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[87] Şerife Yıldız Akgül, “Depremden Kaynaklanan Manevi Zararlardan İdarenin Sorumluluğu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 167, Temmuz-Ağustos, 2023, s.171.

“...kamu görevlilerinin kasıt, kusur veya ihmallerinden kaynaklanan mevzuata aykırı karar, işlem veya eylemleri sonucunda kamu kaynağında artışa engel veya eksilmeye neden olunmasıdır.”

Aynı hükmün 3’üncü fıkrası uyarınca,

“Kontrol, denetim, inceleme, kesin hükme bağlama veya yargılama sonucunda tespit edilen kamu zararı, zararın oluştuğu tarihten itibaren ilgili mevzuatına göre hesaplanacak faiziyle birlikte ilgililerden tahsil edilir.”

Dolayısıyla idare, kamu görevlilerinin işlem veya eylemleri sonucunda oluşan zararın telafisi için ödenmesi gereken tazminata kanun uyarınca zararın oluştuğu tarihten itibaren faiz uygulamaktadır. Oluşan zarar ve ödenmesi gereken tazminatın öznesinin idare olması halinde faizin idareye başvuru tarihinden, kamu görevlisi olması halinde faizin zararın oluştuğu tarihten başlatılması da eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Esasında faizin başlangıcı için, özel hukukta haksız fiile uygulanan hükümlerinden yola çıkılarak zararın oluştuğu tarihin esas alınması gerektiği yönünde Danıştay kararlarında birçok karşı oy yazısı mevcuttur. Örneğin bir kararın karşı oyunda,

“Davaya konu uyumsuzluk, hukuka aykırı haksız fiilden kaynaklanmaktadır. Haksız fiilden doğan tazminat borçlarında temerrüt, haksız fiil tarihinde kendiliğinden gerçekleşir. Bu itibarla ayrıca bir bildirim yapılmasına gerek yoktur. Bu durumda, davacılar tarafından da talep edildiği üzere, hükmedilen maddi ve manevi tazminata olay tarihinden ... itibaren yasal faiz işletilmesi ... gerektiği...”

savunulmuştur^[88]. Başka bir kararda,

“...İdare Mahkemesinin ... kararının, maddi tazminata zararın doğduğu tarihler esas alınarak yasal faiz uygulanmasına ilişkin kısmının bozulmasını gerektirecek nitelikte bulunmadığından, bozma kararının bu kısmına karşı...”

[88] Danıştay Sekizinci Dairesi, 2 Mart 2023 Tarih ve E. 2020/2422, K. 2023/946 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

olunduğu ifade edilmiştir^[89]. Yine davacının oğlunun okulda bıçaklanması ve idarenin kusurunun tespit edildiği bir tam yargı davasında, faizin idareye başvuru tarihinden itibaren hesaplanmasına karar verilen bir uyuşmazlıkla ilgili karşı oyda,

“Davaya konu uyuşmazlık, davalı idarenin hukuka aykırı haksız fiilinden kaynaklanmaktadır. Müşterek hukukun “Gaspeden daima temerrüt halindedir” şeklindeki genel ilkesi gereğince; haksız fiilden doğan tazminat borçlarında temerrüt, haksız fiil tarihinde kendiliğinden gerçekleşir. Davalıya ayrıca bir bildirim yapılmasına gerek yoktur. Bu nedenle, davacı tarafından da talep edildiği üzere, hükmedilen tazminata kaza tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesi ... gerektiği görüşüyle bu kısma yönelik çoğunluk kararına...”

katılmadığı belirtilmiştir^[90]. Karşı oylarda yer verilen bu görüşler, şu ana kadar içtihadın değiştirilmesine yetecek çoğunluğa erişememiş olmakla birlikte ileride değişebileceğine dair somut gerekçeler içermesi bakımından olumludur.

[89] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 14 Nisan 2005 Tarih ve E. 2004/2413, K. 2005/249 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 23.01.2024).

[90] Danıştay Sekizinci Dairesi, 3 Haziran 2022 Tarih ve E. 2020/2398, K. 2022/3766 Sayılı Kararı (Lexpera, E.T. 27.01.2024).

SONUÇ

İdari yargıda idarenin vermiş olduğu zararın telafi etmesi, hukuk devleti ilkesinin ve Anayasanın 125'inci maddesinin açık hükmünün gereğidir. Uğranılan gerçek zararın tam olarak telafi edilebilmesi, zararın doğduğu tarih ile telafi edilmesi için tazminat ödenmesi karar verilen tarih arasında geçen zamana mevzuat hükümleri gereği öngörülen faizin işletilmesidir. Ancak idari yargı pratiğinde ödenmesine hükmedilen tazminata uygulanacak faizin başlangıcı için kural olarak ilgilinin idareye başvuru tarihi esas alınmaktadır. Danıştay, bu içtihadının istikrarlı olduğunu ve ilke haline geldiğini iddia etse de yer verdiğimiz kararları bu durumu doğrulamamaktadır.

Faizin, anlamı ve asıl alacağına bağlı bir yan edim olduğu gerçeği karşısında, doktrin ve mahkeme kararlarıyla da tespit edildiği üzere mülkiyet hakkıyla doğrudan bağlantısı yadsınamaz. Bu sebeple ödenecek faizin miktarına doğrudan etki eden başlangıç tarihine ilişkin düzenleme, Anayasanın 13'üncü maddesi kapsamında, yargının değil yasa koyucunun yetki ve sorumluluk alanındadır.

Özel hukukta özellikle haksız fiilden kaynaklanan tazminat davalarında uygulanan faizin başlangıç tarihi TBK'nın 117'inci maddesi uyarınca fiilin işlendiği tarih iken, idari yargıda bu tarih Danıştay içtihadıyla kural olarak idareye başvuru tarihine ötelenmiştir. Bu içtihadta gerekçe olarak idarenin en erken başvuru tarihi ile ödeme imkanının olduğu, başka bir deyişle idarenin başvuru ile temerrüde düşürüldüğü gösterilmektedir. Borçlunun ihtar ile temerrüde düşürülmesi özel hukukta sadece borcun sözleşmeden kaynaklanması halinde mümkündür. İdari yargıda kaynağını özel hukuktan alan temerrüt kurumuna atıf yapılması mutlak olarak gerekli ise ve zararın idari işlem veya eylemden kaynaklanabileceği de göz önünde bulundurulduğunda, temerrüt için sözleşme yerine haksız fiil hükümlerinin uygulanması daha mantıklıdır.

Sonuç itibarıyla Danıştay'ın istikrarlı bir biçimde uyguladığı faizin başlangıç tarihinin zarar gören ilgilinin idareye başvurusu itibarıyla işlemeye başlayacağı yönündeki içtihadı, hukuk devleti ilkesine, mülkiyet hakkına aykırıdır. Uğranılan gerçek zararın tam olarak telafi edilebilmesi ancak ödenmesine hükmedilen tazminata zararın doğduğu andan itibaren faiz işletilmesi ile mümkündür. Bu konuda yasal düzenleme ihtiyacı olduğu açıktır. Yasal düzenleme yoluna gidilmemesi halinde, Danıştay'ın mevcut

Danıştay Kararları Işığında
İdari Yargıda Tazminata İşletilecek Faizin Başlangıç Tarihi

içtihadını hakkaniyete uygun giderim ve mülkiyet hakkının gereği olarak, oluşan zararın tam olarak giderilebilmesi adına faizin başlangıç tarihinde idareye başvuru yerine zararın oluştuğu tarihi esas alması yönünde değiştirmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyılmaz, Bahtiyar, “İdari Yargıda Tazminat Şekilleri ve Hesaplanması”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1-2, Haziran 1998, s.165-219.
- Arslan, Çetin ve Mustafa Kırmızı, *Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar*, Ankara, Seçkin, 3. Baskı, 2010.
- Aydemir, Efrail, *Hukuk Uygulamasında Faiz*, Ankara, Seçkin, 2. Baskı, 2014.
- Başpınar, Veysel, *Mülkiyet Hakkını İhlal Eden Müdahaleler*, Ankara, Yetkin, 1. Baskı, 2009.
- Demirkol, Selami, “İdare Hukukunda İdari Eylemler Olgusu”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 40, Ocak 2001, s.1-17.
- Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Yetkin, 21. Baskı, 2017.
- Eren, Fikret, *Mülkiyet Hukuku*, Ankara, Yetkin, 1. Baskı, 2011.
- Erkut, Celal, İptal Davasının Konusunu Oluşturma Bakımından İdari İşlemin Kimliği, Ankara, Danıştay Yayınları, 1. Baskı, 1990.
- Gözübüyük, Şeref ve Feyyaz Gölcüklü, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Ankara, Turhan, 10. Baskı, 2013.
- Gözübüyük, Şeref ve Turgut Tan, *İdare Hukuku*, Ankara, Turhan, C. I, 7. Baskı, 2010.
- Günday, Metin, *İdare Hukuku*, Ankara, İmaj, 10. Baskı, 2015.
- Güran, Sait, “Türk İdare Hukukunda Tazminat Miktarının Saptanması”, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu* (Ankara 12-13 Mayıs 1979), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1980.
- Helvacı, Mehmet, *Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı*, İstanbul, Beta, 1. Baskı, 2000.
- Kaplan, Gürsel, “Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Manevi Tazminata Faiz Yürütülmesi Sorunu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 55, Sayı 2, Eylül 2006, s.117-141.

- Kayak, Sevgi, “Roma Hukukunda Borçlunun Temerrüdü (Mora Debitoris) Kavramının Genel Çizgileri”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2, Ekim 2020, s.393-411.
- Kılıçoğlu, Ahmet, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Turhan, Genişletilmiş 19. Baskı, 2015.
- Oğuzman, M. Kemal ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Vedat, C. I, Gözden Geçirilmiş 14. Bası, 2016.
- Özon, Mustafa Nihat, *Küçük Osmanlıca – Türkçe Sözlük*, İstanbul, İnkılap ve Aka, 3. Baskı, 1983.
- Sağlam, Fazıl, *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü*, Ankara, A.Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, 1982.
- Tekinay, Selahattin Sulhi *et al.*, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Filiz, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı, 1993.
- Tezcan, Murat, “Kamulaştırma Hukukunda Faiz”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 72, Sayı 2, Mart 2014, s.501-514.
- Tuhr, Andreas Von, *Borçlar Hukuku Umumi*, Çev. Cevat Edege, İstanbul, Filiz, 1983.
- Tunçomağ, Kenan, *Borçlar Hukuku Dersleri I*, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1. Baskı, 1961.
- Ünlüçay, Mehmet, “İdarenin Tazmin Borcu ve Enflasyon Olgusu”, *Danıştay Dergisi*, Sayı 94, 1998, s.3-11.
- Yıldız Akgül, Şerife, “Depremden Kaynaklanan Manevi Zararlardan İdarenin Sorumluluğu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 167, Temmuz-Ağustos 2023, s.133-176.
- Yumuk, Hamit, “İdari Yargıda Tazminat Davası”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.